

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRODOR KITajsKE NA EVROPSKI TRG
TEKSTILNIH IZDELKOV**

Ljubljana, julij 2007

PETRA LOGAR

IZJAVA

Študentka ____PETRA LOGAR____ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom ____dr. MAJE MAKOVEC BRENČIČ____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 12. julija 2007

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKE	2
1.1 PREGLED POMEMBNEJŠIH ZNAČILNOSTI MAKROEKONOMSKEGA OKOLJA KITAJSKE	3
2 KRATKO O ZGODOVINI KITAJSKEGA EKONOMSKEGA RAZVOJA	6
2.1 KITAJSKI GOSPODARSKI RAZVOJ PRED TRANZICIJO	7
2.2 STRUKTURNE SPREMEMBE KITAJSKE PO LETU 1978	8
3 POJEM GLOBALIZACIJA IN NJEN VPLIV NA KITAJSKO IN EU	11
3.1 SPREMEMBE V SVETOVNI KONKURENCI- POVEČANJE KONKURENCE	12
3.2 SPECIALIZIRANOST IN KONCENTRIRANOST DELOVNO INTENZIVNIH PROIZVODOV	12
3.3 SPREMEMBE V ZAPOSLOVANJU NA KITAJSKEM	13
3.4 VPLIV NEPOSREDNIH TUJIH INVESTICIJ NA ZAPOSLOVANJE IN POSLEDIČNO NA POVEČANJE UVOZA IN IZVOZA KITAJSKE	14
3.5 PROBLEM PRIHODKOVNE NEENAKOSTI NA KITAJSKEM	16
3.6 POSPEŠENA KITAJSKA GOSPODARSKA RAST IN POSLEDICA VPLIVA NA SVETOVNO OKOLJE	17
4 KITAJSKA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (WTO)	18
5 PREDLOG EVROPSKEGA PARLAMENTA O OBETIH ZA TRGOVINSKE ODNOSE MED EU IN KITAJSKO	19
6 ZNAČILNOSTI SVETOVNE TEKSTILNE INDUSTRIJE	21
6.1 ZNAČILNOSTI OBLAČILNE INDUSTRIJE	22
6.2 ZNAČILNOSTI TEKSTILNE INDUSTRIJE	23
6.3 ZNAČILNOSTI EVROPSKE TEKSTILNE IN OBLAČILNE INDUSTRIJE	23
6.4 GLAVNI PREDPISI EU, KI UREJAJO TRGOVINO S TEKSTILOM V EU	24
7 ZGODOVINA IN SEDANJOST OMEJEVANJA SVETOVNE TRGOVINE S TEKSTILNIMI IZDELKI	25
7.1 POLOŽAJ SVETOVNEGA TRGA Z VIDIKA TEKSTILA PRED UKINITVIJO KVOT V EU	28
7.1.1 UKREPI NA TRGU OBLAČIL IN TEKSTILA	30
KOLIČINSKE OMEJITVE	30
SISTEM DVOJNE IN ENOJNE KONTROLE	30
7.2 RAZMERE NA TRGU PO UKINITVI KVOT	30
7.2.1 GIBANJE UVOZA NEKATERIH TEKSTILNIH IZDELKOV KITAJSKE	35
7.2.2 PROBLEMATIKA PONAREJANJA V TEKSTILU	36
7.2.3 SELITEV PRODUKCIJSKIH OBRATOV TEKSTILNE INDUSTRIJE NA KITAJSKO TER IZKORIŠČANJE CENEJŠE DELOVNE SILE	38
8 KAJ PREDSTAVLJA EVROPSKI UNIJI KITAJSKA: PRILOŽNOST ALI NEVARNOST?	39
8.1 STRUP ALI ČAR POCENI KITAJSKEGA TEKSTILA	41
SKLEP	43
LITERATURA	44
VIRI	45

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Rast BDP in izvoza na Kitajskem v obdobju od 1980 do 2004.....	9
Tabela 2: Vodilni svetovni izvozniki oblačil v letu 2004.....	13
Tabela 3: Pet najpomembnejših zunanje trgovinskih partneric Kitajske v letu 2004 v mrd USD.....	15
Tabela 4: Uvoz in izvoz blaga Kitajske od leta 2004 do leta 2006.....	15
Tabela 5 : Prvih deset slovenskih uvoznikov kitajskega tekstila.....	16
Tabela 6: Pregled omejevanja svetovne trgovine s tekstilnimi izdelki od leta 1956 do danes	26
Tabela 7: Štiri stopenjske odprave omejitev MFA od leta 1995 do 2005.....	27
Tabela 8: Vodilni svetovni izvozniki in uvozniki tekstila v letu 2004.....	29
Tabela 9: Vodilni svetovni izvozniki in uvozniki oblačil v letu 2004.....	29
Tabela 10: Menjava EU (uvoz) s Kitajsko po kombinirani nomenklaturi od 50 do 63.....	31
Tabela 11: Menjava EU (izvoz) s Kitajsko po kombinirani nomenklaturi od 50 do 63.....	32
Tabela 12: Količine kvot.....	33
Tabela 13: Stroški dela v tekstilni in oblačilni industriji izbrane države na dan 17. junij 2002	37

SEZNAM SLIK

Slika 1: Zemljevid Ljudske republike Kitajske.....	2
Slika 2: Gibanje stopenj realne rasti BDP na Kitajskem v času od 1980 do 2006.....	4
Slika 3: Gibanje letne stopnje inflacije na Kitajskem v času od 1987 do 2006	5
Slika 4: Položaj posebnih ekonomski con na Kitajskem v letu 1980.....	10
Slika 5: Stopnja nezaposlenosti na Kitajskem med leti 2002 in 2006 (v %)	14
Slika 6: Pregledi kompleksnosti in različnosti akterjev v tekstilni in oblačilni industriji.....	22
Slika 7: Regionalni deleži v svetovni trgovini oblačil in svetovni trgovini tekstila, 2004	28

UVOD

Kitajska je edinstvena v različnih pogledih. Zaznamuje jo največje število prebivalcev, prav tako je edina država, v kateri se tako močno občuti razcepljenost med komunistično politično ideologijo in kapitalistično ekonomsko usmerjenostjo ter močno starodavno tradicijo. Kljub velikim razlikam je ena najhitreje razvijajočih se gospodarstev na svetu. Zahvaljujoč reformam je med leti 1979 in 2004 kitajski BDP rasel letno po 9,3 odstotni stopnji rasti (Izvozno okno, 2006).

Povod za diplomsko delo je moje sodelovanje z dvema podjetjema, Gramatex d.o.o. in Sportina d.o.o., ki se ukvarjata s tekstilom in oblačili. S podjetjem Gramatex d.o.o. sodelujem od leta 2001, s Sportino pa dve leti. Obe podjetji vsakodnevno občutita posledice hitrega vzpona kitajske tekstilne industrije. Prepričana sem, da bi se morala prav generacija ljudi, starih od 18 do 35 let, najbolj zanimati za dogajanje na Kitajskem, saj bo prav ta generacija živel v svetu, v katerem bo njen vpliv najbolj močan.

Cilj diplomske naloge je predstaviti tako priložnosti, ki jih odpira kitajski trg evropskemu trgu, kot nevarnosti hitrega vzpona kitajskega gospodarstva. Moramo se zavedati, da poleg vseh negativnih dogodkov, ki jih vsakodnevno poudarjajo svetovni mediji, od nezaposlenosti do vse večjih selitev na njihov trg, lahko zasledimo ogromno priložnosti, ki nam jih odpira milijardni trg porabnikov.

Po kratki predstavitvi Ljudske republike Kitajske in njenih bistvenih značilnostih makroekonomskega okolja v prvem poglavju preidem k iskanju vzrokov za njen hiter gospodarski vzpon. Gospodarski uspeh se delno skriva v zgodovini Kitajske, predvsem v njenem pogledu na svet in na pomenu trgovine za gospodarstvo. Sledi podrobnejši opis procesa reform, ki so se začele leta 1979 pod vodstvom Deng Xiaopinga in pomenijo začetek izvajanja programa ekonomskih in političnih reform.

V tretjem poglavju opredeljujem posledice procesa globalizacije oziroma kako dogajanje na enem koncu sveta vpliva v najhitrejšem možnem času na dogajanje na drugem koncu, predvsem z vidika tekstilne industrije. Poskušam razložiti, kaj pomeni hiter gospodarski vzpon Kitajske in njene tekstilne industrije na konkurenco, na spremembe v zaposlovanju po celem svetu in kako zahodni svet s selitvijo neposrednih tujih investicij vpliva na vse večjo gospodarsko rast Kitajske. Kitajska z namenom, da bi še bolj pospešila svoj razvoj, beži pred okoljevarstvenimi pravili in upoštevanjem človekovih pravic, kar pa se v prihodnosti lahko izkaže za plačilo previsoke cene.

Opisu sprememb, vzrokov in posledic pristopa Kitajske v WTO leta 2001 v četrtem poglavju sledi poglavje, v katerem predstavim predloge evropskega parlamenta, ki so pogoj za uspešno sodelovanje Kitajske in EU. V šestem poglavju opisujem splošne značilnosti tekstilne industrije, ki jo razdelim na tekstilno in oblačilno industrijo. Sledi podpoglavje, ki natančneje

opisuje značilnosti evropske tekstilne in oblačilne industrije ter glavne predpise in zakonodajo, ki ureja trgovino s tekstilom v EU.

Za razumevanje današnjih razmer, ki vladajo v svetu na področju tekstilnih izdelkov, sem v sedmem poglavju opisala zgodovino omejevanja trgovine s tekstilnimi izdelki, razmere pred ukinitvijo kvot in po odpravi kvot. Sledi podpoglavje v katerem opisujem gibanje uvoza nekaterih tekstilnih izdelkov Kitajske v EU. Velik uvoz tekstilnih izdelkov v EU je delno posledica izkoriščanja cenejše kitajske delovne sile ter vzrok za selitev produkcijskih obratov tekstilne industrije na Kitajsko.

V zadnjem, osmem poglavju podajam lastno razumevanje hitrega vzpona Kitajske, bistvene priložnosti in nevarnosti, ki jih Kitajska povzroča zahodnemu svetu.

1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI LJUDSKE REPUBLIKE KITAJSKO

Ljudska republika Kitajska (uradni naziv je Zhonghua Renmin Gongheguo) meri 9.596.960 kvadratnih kilometrov in je najbolj naseljena država na svetu z več kot 1.250.000.000 prebivalcev. Kitajska je največja država na področju vzhodne Azije in četrta največja država na svetu. Ljudska republika Kitajska razglša suverenost nad otokom Tajvanom in ga šteje za svojo 23. provinco, medtem ko je sama celinska Kitajska upravno razdeljena na 22 provinc. Poleg provinc obsega Kitajska še pet avtonomnih pokrajin (Guangxi, Notranja Mongolija, Ningxia, Tibet-Xizang in Xinjiang), v katerih se nahaja večina številnih manjšin Kitajske, štiri mesta pod neposredno vladno upravo ali tako imenovane 4 mestne uprave (Peking-Beijing, Chongqing, Šanghaj-Shanghai in Titanjin) in dve posebni administrativni pokrajini, Hong Kong in Macao, ki ju prav tako upravlja Ljudska republika Kitajska (Wikipedia, 2006).

Slika 1: Zemljevid Ljudske republike Kitajske

Vir: CIA Factbook, 2006.

Kitajska leži v vzhodni Aziji in sega globoko v notranjost celine. Na vzhodu države lahko vidimo obsežne ravnine ob velikih rekah, hribovja (Nizka Kitajska), gričevja, puščave, medtem ko zahodni del Kitajske obsega gorovja (Visoka Kitajska). Poleg razgibanega sveta, so na Kitajskem prisotni skoraj vsi podnebni pasovi, od tropskega podnebja na jugu do subarktičnega na severu. Obe omenjeni raznolikosti pa narekujeta neenakomerno poseljenost države. Večina prebivalstva prebiva na jugovzhodnem delu države, saj je tam zemlja najbolj rodovitna.

Rumena reka (Huang he) je ena izmed večjih rek na Kitajskem, na kateri so v srednjem toku zgradili pet energetske namakalnih sistemov, ki predstavljajo bistveni del razvoja gospodarstva. Poleg omenjene reke naj izpostavim še naravni vir reke Yangtze, na kateri od leta 1994 nad mestom Yichang gradijo 181 metrov visok jez treh sotesk (Sanxia Ba). Njegova moč je ocenjena na 18,2 gigavata električne energije letno, kar predstavlja zelo velik gospodarski potencial za razvoj Kitajske, saj je prav energija tista, ki predstavlja ključ za nemoteno aktivnost gospodarskih subjektov (Wikipedia, 2006).

Kitajska je znana tudi po velikem obsegu raznovrstnih rud. Država je ena izmed največjih proizvajalk železove rude, kositra, svinca in cinka. Poleg omenjenih rud pa je pomembno tudi pridobivanje boksita, zlata, volframa, niklja in bakra ter nekaterih nekovin: magnezita, diamantov, fosfatov, soli, joda, broma in številnih drugih. Največji energetski vir pa predstavlja črni premog, ki pokriva kar 75 % potreb po energiji. V začetku osemdesetih let je bilo glavno gonilo zunanje trgovine nafta, ki jo je država v veliki meri izčrpala oziroma pustila nahajališča neizkoriščena, saj ni bilo večjih vlaganj v izgradnjo zmogljivosti. Zato je danes Kitajska velika uvoznica nafte, s čimer pa bistveno vpliva na današnjo rast cene nafte (Predstavitev države, 2007).

Kitajska je enostrankarska država, vlada ji Komunistična partija Kitajske. Parlament predstavlja Nacionalni ljudski kongres, ki ga sestavlja 2.989 delegatov, katere izvolijo na ravni provinc, mestnih uprav, avtonomnih regij in oboroženih sil. Ti delegati izvolijo predsednika države in 15 članov državnega sveta. Danes vladata Ljudski republiki Kitajski predsednik in generalni sekretar Hu Jintao in premier Wen Jiabao. Dejansko na Kitajskem vlada politbiro Komunistične partije Kitajske, ki ga sestavlja 20 članov oziroma tako imenovani devetčlanski komite politbiroja, ki oblikuje politiko in nadzoruje imenovanja vseh članov na administrativni, zakonodajni in izvršilni ravni oblasti (Economist China, 2007).

1.1 PREGLED POMEMBNEJŠIH ZNAČILNOSTI MAKROEKONOMSKEGA OKOLJA KITAJSKE

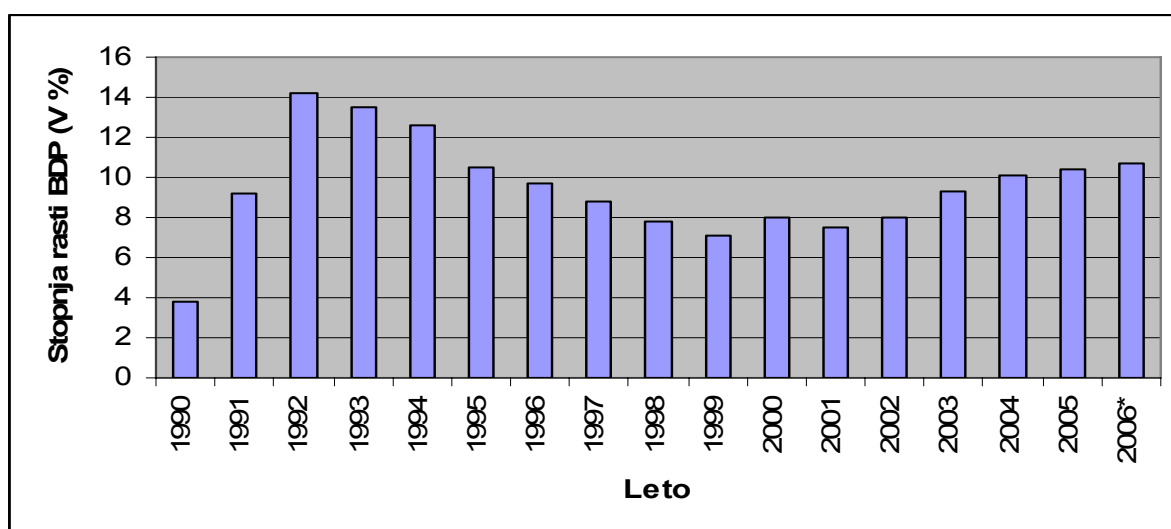
Neenakomeren razvoj gospodarstva zaznamujejo velike razlike v naravnih danostih. Notranjost Kitajske je zaradi neugodnih razmer slabo poseljena, zato je tam tudi gospodarstvo manj razvito, medtem ko obalni predeli dosegajo najvišje stopnje rasti.

Kaj je bilo tisto, kar je omogočilo, da Kitajska dosega tako visoko gospodarsko rast? (Morris, 2001, str. 5)

- Reforme, ki so se izvajale, so bile prilagojene posebnostim, ki zaznamujejo Kitajsko.
- Vzrok rasti izražajo predvsem prilagojene strukturne spremembe, ki so dale zagon gospodarstvu v zadnjih dveh desetletjih. Posledica strukturnih sprememb je povečanje produktivnosti, saj se je množica brezposelnih iz kmetijstva zaposlila v bolj produktivnem industrijskem in storitvenem sektorju.
- Akumuliranje investicij in kapitala je omogočila visoka stopnja varčevanja. Povprečna stopnja varčevanja je med leti 1978 in 1995 znašala kar 37 % BDP.
- Novo politiko so uvedli sprva na določenih območjih, šele po presoji njene uspešnosti so jo začeli širiti na preostala območja.

Delni razlog za hiter vzpon Kitajske pa so tudi vse intenzivnejše gospodarske vezi med Kitajsko in Tajvanom, kar je razvidno iz podatka, da je na Kitajskem milijon Tajvancev, ki delajo v več kot 60.000 tajvanskih podjetjih, in iz številnih tajvanskih naložb na Kitajskem.

Slika 2: Gibanje stopenj realne rasti BDP na Kitajskem v času od 1990 do 2006

Vir: Izvozno okno, 2006.

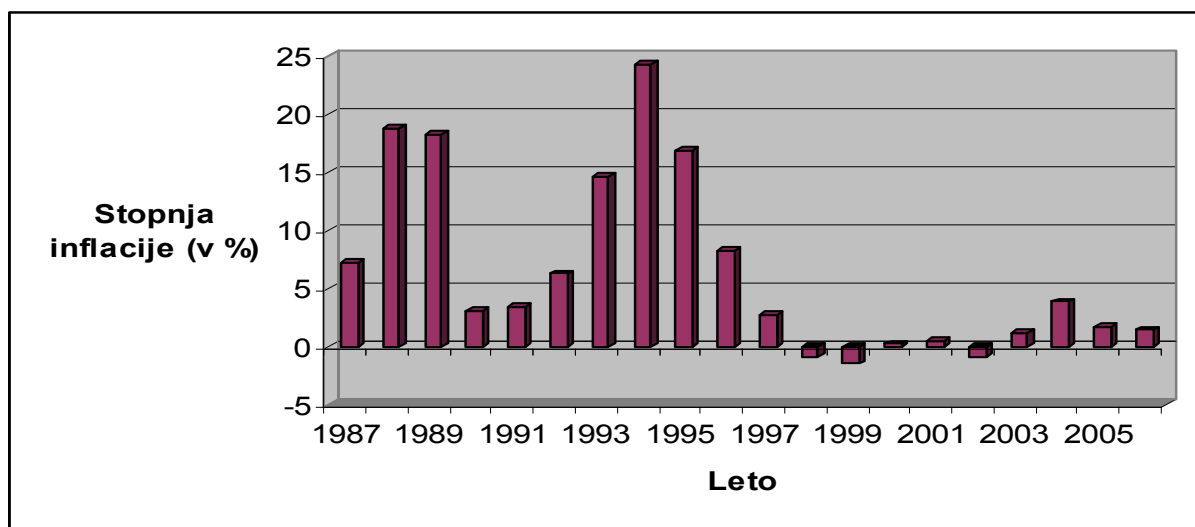
V obdobju od 1980 do 1992 je bilo prisotno močno nihanje stopnje rasti BDP, kar je posledica neuravnotežene ekonomske politike. Kitajska je najnižjo stopnjo rasti BDP dosegla leta 1990, 3,8%. Stopnja rasti BDP se je od začetka uvajanja (socialističnega) tržnega gospodarstva hitro večala, kar pomeni, da je znašala leto kasneje 9,3%, medtem ko je leta 1992 že dosegla 14,2%. Umirjanje rasti je možno zaslediti v letih od 1992 pa do 1999, medtem ko se stopnja rasti BDP v zadnjih letih ponovno giblje med 8 in 10 odstotkov letno. V letu 2004 je stopnja gospodarske rasti znašala 10,1 odstotkov, kar je več od pričakovanega. Takšen uspeh pa je posledica kontroliranega investiranja v fiksni kapital, kot so tovarne, oprema, infrastruktura in nepremičnine, s strani vlade kmetijskega in storitvenega sektorja. Leta 2005 je bila dosežena gospodarska rast 10,4 odstotkov, kar je za 0,3-odstotne točke večja kot v letu prej, medtem ko je leta 2006 ocena gospodarske rasti 10,7% (Izvozno okno, 2006).

Od začetka reform leta 1978 je kitajsko gospodarstvo raslo precej hitreje kot v obdobju pred reformami. V povprečju je stopnja rasti BDP med leti 1960 in 1978 naraščala po 5,3-odstotni stopnji, medtem ko je v obdobju reform, med 1979 in 2004, stopnja rasti BDP rasla letno v povprečju po 9,3-odstotni stopnji. Omenjeno stopnjo rasti pa kitajsko gospodarstvo uvršča med eno izmed najhitreje rastočih gospodarstev na svetu (Hayashi, 2003, str. 4).

Takšen uspeh k dinamični gospodarski rasti lahko najdemo v razvoju industrijske politike oziroma predelovalne industrije, razvoju infrastrukture, odpiranju kitajskega trga zunanjim investitorjem ter doslednemu izvajanju tržnih reform.

Zaradi pregrevanja gospodarstva si v zadnjih letih vlada prizadeva umiriti rast, kar poskuša izvesti s sprejemanjem nekaterih makroekonomskih ukrepov, na primer s povečanimi obrestnimi merami. Po napovedih strokovnjakov naj bi se v prihodnosti stopnja gospodarske rasti postopoma zniževala kot posledica nižanja rasti prebivalstva in s tem naj bi prenehala naraščati delovna sila. Poleg omenjenega naj bi se stopnja gospodarske rasti začela zniževati zaradi izboljšanja učinkovitosti prerazporeditve virov, kar naj bi povzročilo manjši prispevek strukturnih reform h gospodarski rasti (Rijavec, 2003, str. 7).

Slika 3: Gibanje letne stopnje inflacije na Kitajskem v času od 1987 do 2006

Vir: Izvozno okno, 2006.

Podobno kot se je spreminjala stopnja gospodarske rasti, je nihala tudi stopnja inflacije med leti 1987 in 2004. Na sliki 3 lahko vidimo, da je vrh dosegla leta 1994, ko je ta znašala kar 24,2 %. Da bi kitajska vlada znižala primanjkljaj v javnem sektorju in uvedla strožji nadzor zadolževanja kitajske oblasti, se je odločila za izvajanje posebne stabilizacijske politike. Vendar pa jih je ta pripeljala do nasprotnega problema, deflacije. V letih 1998, 1999 in 2002 je prišlo do deflacije zaradi prevelikih kapacitet v nekaterih sektorjih gospodarstva in odpiranja novih proizvodnih obratov. Deflacija pa je tista, ki lahko poveča že tako očiten problem na Kitajskem: brezposelnost, saj se z nižanjem cen manjša prihodek podjetij, ki

poskušajo zmanjšati stroške poslovanja predvsem z zmanjševanjem oziroma odpuščanjem delovne sile (Rijavec, 2003, str. 8).

2 KRATKO O ZGODOVINI KITAJSKEGA EKONOMSKEGA RAZVOJA

Kitajsko zaznamuje več tisočletij dolga zgodovina, ki pa je za samo razumevanje današnje Ljudske republike Kitajske (kasneje pisano LRK) bistvenega pomena. Fevdalni sistem, ki je po svoji naravi izrazito zaščitniški oz. notranje usmerjen, je na Kitajskem vladal dolga leta. Tako so približno 2.000 let vladale na današnjem ozemlju kitajske fevdalne dinastije, ki so takratnim prebivalcem vsiljevale miselnost, da je trgovsko povezovanje z zunanjim svetom škodljivo in da prinaša negativne učinke na gospodarjenje v državi. Kljub tako imenovani avtokratični vladavini nas dandanes Kitajska preseneča s številnimi odkritji, tako se jim lahko zahvalimo za iznajdbe, kot so papir, smodnik, kompas, tiskanje, skratka stvari, brez katerih si danes ne moremo predstavljati življenja.

Nasprotja, ki se pojavljajo med zgodovino Kitajske in današnjo LRK, se kažejo predvsem v času dinastije Chou (1100–256 pr. n. š.), ko so bili trgovina in pa sami trgovci najmanj cenjeni na socialni lestvici, danes pa vemo, da je trgovina bistvenega pomena za gospodarstvo LRK. Socialna hierarhija, ki izhaja iz Konfucijevega učenja oz. naravnosti k ne menjavi, je še danes globoko zakoreninjena v kitajski kulturi in je po družbeni lestvici najbolj cenila učenjake. Le ti so v takratnih časih pridobivali na pomenu, medtem ko je bil trgovec le stopnjo višje od najnižjega stanu, ki ga je predstavljal vojak in pa ropar. Vendar pa se Kitajci vse do 16. stoletja niso počutili ogrožene s strani tujih in domačih trgovcev. Leta 1557, ko so Portugalci zasedli Macau in so ozemlja v priobalni Kitajski opustošili še Nizozemci in Britanci, so Kitajci spoznali, da lahko trgovina narekuje prihodnjo kulturo države (Morris, Etkin, Helms, 2001, str. 25).

Trgovinski deficit Kitajsko zaznamuje v 19. stoletju, ki je posledica prekomernega uvoza opija. Opij je prihajal iz indijske kolonije, ki je bila v lasti Britancev. Kljub prepovedim takratne Quingove vlade, je opij še vedno dosegal, predvsem zaradi močne odvisnosti in vplivnih lokalnih oblastnikov. Razhajanja med Kitajci in Britanci so leta 1839 sprožila opijsko vojno. Zmagali so Britanci, ki so po vojni od Kitajcev pridobili odprtje petih pristanišč, ki so služila predvsem za uvoz opija ter ozemlje Honkonga. Vendar omenjena zmaga za Britance ni bila dovolj. Želeli so si pridobiti dovoljenje od Kitajcev, da lahko trgujejo po celotnem ozemlju, kar je privedlo do druge opijske vojne, v kateri so Britanci ponovno zmagali. Konfucijeva filozofija je tako narekovala, da je trgovina škodljiva in necenjena. Miselnost se je zaradi omenjenih dogodkov vse bolj utrjevala pri takratnih prebivalcih Kitajske in prihodnjih rodovih (Šentilja, 1978, str. 369).

2.1 KITAJSKI GOSPODARSKI RAZVOJ PRED TRANZICIJO

Dolga leta nemoči in vmešavanja tujcev so prvega oktobra leta 1949 postala preteklost Kitajcev, saj je bila razglašena Ljudska republika Kitajska pod vodstvom Mao Zedonga. V tem času je prišlo do velikega preobrata, saj je bil sprožen val velikih sprememb tako v političnem kot tudi ekonomskem okolju. Kitajska vlada je začela graditi na razdejani agrarni ekonomiji, ki je bila posledica vojne. Stanje takratne ekonomije se odraža predvsem v 89,4% populaciji živeči na deželi in industriji, ki je predstavljala le 12,6% BDP. Kitajska je predstavljala najrevnejšo državo tistega časa, v kateri se je velika večina prebivalstva preživljala z obdelovanjem zemlje, ki je pomenila njihov večinski vir dohodka. Mao Zedong je vztrajno poudarjal, da je nujno potrebno med ljudstvom ohranjati in negovati revolucionarno »duhovno moč«, ki pa naj bi izhajala iz »pravnih idej«. Le-te so po njegovem mnenju edini duhovni potencial, ki se, če ga ljudstvo resnično osvoji, lahko materializira in dejansko spremeni celotni ustroj družbene stvarnosti (Rošker, 1995, str. 28).

Prihajajoče spremembe so bile nujno potrebne, saj je bilo potrebno obuditi celotno Kitajsko, ki je bila zaradi druge svetovne in notranje državljanske vojne popolnoma nedejavna. Cilj je bil predvsem spremeniti formalna pravila ter posledično spreobrniti politično in ekonomsko okolje. Pozabljene so bile davno oblikovane dinastije in republika, v ospredje pa je stopil komunistični režim, katerega namen je bil odvrniti kitajsko gospodarstvo od stagnacije. Komunisti so odvzeli zemljo fevdalcem in jo dali v obdelavo kmetom, saj naj bi se moč države kazala v ljudeh samih. Komunistični režim je uspešno izvedel agrarno reformo, poleg tega pa so se uspehi kazali tudi v mobilizaciji resursov in zmanjšani brezposelnosti (Spence, 2000, str. 146).

V omenjenem času je razvit sektor težke industrije pomenil simbol nacionalne moči in gospodarskega uspeha, medtem ko so bili Kitajci ravno na tem področju šibki. Poznali so sovjetske uspehe v tridesetih letih, ko so Sovjeti beležili visoke stopnje rasti zasnovane na politiki težke industrije, medtem ko je v tem času zahod nazadoval. Sčasoma se je produkcija v kmetijskem sektorju drastično povečala in nastopile so odločitve o sprejetju težke industrije kot najpomembnejše veje razvoja. To so uresničevali s sistemom dolgoročnega planiranja skozi serijo petletnih planov (Lin, Cai, Li, 1996, str. 3). Ker je imelo kitajsko gospodarstvo v tistem času omejene količine kapitala, majhen izvoz, posledično drag uvoz, visoke obrestne mere ter šibko gospodarstvo, so bile razmere ravno nasprotne od potreb težke industrije. Da pa bi kljub neugodnim razmeram, ki so vladale v državi, razvili težko industrijo, so morali ugodne pogoje ustvariti na silo.

Z namenom zagotavljanja poceni dobave kmetijskih izdelkov mestnemu prebivalstvu, ki je bilo temelj razvoja težke industrije, so uvedli tako imenovano prisilno oskrbovalno politiko, ki je kmete obvezovala k prodaji fiksnih količin pridelkov državi po plansko določenih cenah. Politika pa si je želela tudi povečati kontrolo nad trgovino, zato so monopolizirali banke, zunanjo trgovino in distribucijski sistem. Vsi omenjeni ukrepi pa so le zmanjševali konkurenčnost in rezultat je bil negativen. Mandatni plani so bili tisti, ki so narekovali

proizvodnjo v podjetjih in jo oskrbovali z materiali skozi administrativni alokativni sistem. Odgovorne institucije za oblikovanje cen so določale višino cen proizvodov. Prav tako podjetja niso imela pravice pri odločanju o zaposlovanju delavcev, določanju plana proizvodnje, zalog in razporeditvi dobička. Kitajska je s svojim sistemom prisilno ustvarjenega makroekonomskega okolja, planskim alokacijskim mehanizmom in nesamostojnimi podjetji konec sedemdesetih let dosegla zastavljeni cilj pospeševanja razvoja težke industrije (Lin, Cai, Li, 1996, str. 3).

Politične preference so bile tiste, ki so povzročile alokativno neučinkovitost, saj so temeljile na željah in ne na dejanskih primerjalnih prednostih kitajskega gospodarstva in preferencah trga. Omenjeno je pomenilo naslednje; proizvajali so izdelke, ki jih ljudje niso nujno potrebovali, medtem ko so izdelke, ki so bili nujno potrebni, proizvajali v premajhnih količinah ali pa sploh ne proizvajali. Kitajske konkurenčne prednosti so se kazale predvsem v delovno intenzivnih panogah, katerim se niso posvečali, ampak so raje svoj trud oziroma proizvodnjo usmerili h kapitalno intenzivnim panogam. Zaslužen za omenjeni »uspeh« je takratni vodja Mao Zedong, ki je zaslužen tudi za neuspeh programa Veliki skok naprej (Dayuejin) leta 1958 in Kulturno revolucijo (Wenhua da geming) leta 1965, kljub temu se je na oblasti obdržal vse do svoje smrti. Posledice Kulturne revolucije so bile pretrgane vezi z zunanjim svetom, prepovedane so bile trgovinice, zasebna gledališča, poleg tega pa so ukinili tudi vrsto medijev, razrešili številne takratne politike, pogosto so tudi sežigali knjige. Lahko bi rekli, da je bilo v času njegovega vladanja podobno kot v času dinastij, saj so bili Kitajci močno podrejeni tako centralni oblasti kot tudi hierarhiji, prav tako pa je še vedno vladal konfucijanski model organizacije ter njegovi pogledi o etnocentrizmu in izolacionizmu. Deng XiaoPing je leta 1978 vlil upanje narodu, saj je napovedal konec Maove doktrine, v tržno gospodarstvo pa je uvedel preudarne in kar je še važneje počasne spremembe. Poleg tega je prav sprejetje v OZN leta 1971 in obisk ameriškega predsednika Nixona leto kasneje odprlo pot Kitajski na zahod. Deng XiaoPing je skupaj s kitajskim vodstvom potrdil, da je dolgotrajna gospodarska rast možna le s pospeševanjem izvoza in s sprejetjem neposrednih tujih investicij (Seitz, 2000, str. 197).

2.2 STRUKTURNE SPREMEMBE KITAJSKE PO LETU 1978

Maova smrt, septembra 1976, je odprla pot strukturnim spremembam (Morris, Etkin, Helms, 2001, str. 30). Deng XiaoPing je začel vladati Kitajski s preudarnimi in počasi uvajajočimi reformami in prav ta značilnost njegovih reform se kaže v izjemni gospodarski rasti, ki je osupnila tudi največje optimiste. Izjemen uspeh se kaže v četverkratniku BDP. Rast, kakršno je dosegla Kitajska, je zelo redka, z njo pa se lahko pohvali ena izmed redkih držav, Japonska po drugi svetovni vojni. Tabela 1 nam prikazuje stopnje rasti BDP, BDP na prebivalca ter proizvodov in storitev po posameznih časovnih obdobjih.

Tabela 1: Rast BDP in izvoza na Kitajskem v obdobju od 1980 do 2004

Povprečna letna stopnja rasti v %	1980–1990	1990–2000	1999	2000	2000–2004*
BDP	10,1	10,3	7,1	7,9	7,4
BDP/prebivalca	8,5	9,2	6,1	7,2	6,7
Izvoz proizvodov in storitev	11,0	16,5	13,9	32,0	11,1

*Ocena Svetovne banke.

Vir: China, 2004.

V letu 2006 pa je bila 10,7 odstotna stopnja rasti, medtem ko BDP na prebivalca 2.044 USD in izvoz proizvodov in storitev se je povečal 22,9 odstotka, tako je realna rast izvoza prehitela rast uvoza (Izvozno okno, 2006).

V obdobju celotnega procesa reform se je vseskozi pojavljalo vprašanje, v kolikšni meri je tržni sistem združljiv s socializmom in kakšna je vloga trga. Na to vprašanje so odgovarjali z različnimi fazami reformam (Bell et al., 1993, str. 2).

Prva faza reform (1978–1983) narekuje obravnavo trga kot uporabno dopolnilo planskemu sistemu (načelo prevlade planskega sistema z dodatnim upravljanjem trga). Po izteku prve faze reform so bila vidna izboljšanja v produktivnosti kmetijstva, ki ga je moč pripisati razrešitvi ljudskih komun in uvedbi pravice upravljanja zemljišč posameznim gospodinjstvom.

Druga faza reform (1984–1988) je prevladovala teorija ptičje kletke. V tej metafori naj bi ptič predstavljal trg in kletka plan. Kletka oziroma plan pa daje na razpolago prostor, v katerem se lahko giblje ptič. Skratka uveljavljeno je bilo načelo, da »država regulira trg, trg usmerja podjetja«. Dve tretjini celotne gospodarske rasti v obdobju druge faze je moč pripisati industrijskemu sektorju. Za omenjeni dosežek je zaslužna predvsem dinamična podeželska in mestna dejavnost in ne velika državna podjetja (Cardoso, Shahid, 1994, str. 51). Reforme so izboljšale učinkovitost nizko produktivnih državnih podjetij, poleg tega pa so začeli izvrševati avtonomijo podjetij in delitev funkcij vodenja ter lastništva.

Tretja faza reform (1989–1991) je pomenila posledico prvih dveh faz, saj so prevelike količine investicij pripeljale do visoke stopnje inflacije, zato je bila v tej fazi vpeljana neposredna državna kontrola.

Četrta faza reform (od 1992 do danes) zaznamuje odločitev Komunistične partije Kitajske o dosegi cilja oblikovanja socialističnega tržnega gospodarstva. Socialistični značaj naj bi se ohranjal s prevlado javnega lastništva (državna podjetja), medtem ko tržni mehanizem obravnavajo zgolj kot instrument gospodarskega razvoja in ne kot določen element

socialističnega sistema (Bell et al., 1993, str. 2). Četrta faza reform je zaslužna predvsem za odpiranje Kitajske celotnemu svetu, kar pa je še pomembneje je to, da so začele intenzivno sodelovati tudi notranje province.

Prav na področju kmetijstva in gospodarskih odnosih s tujino so bili problemi največji in prav na teh dveh področjih je bil obseg reform najbolj izrazit. Reforme naj bi tako izboljšale preskrbo podeželskega prebivalstva in jim vlile upanje kot tudi zaupanje v razvoj prihajajočih reform. Prav tako pomembno pa je bilo tudi pospešiti odnose s tujino in to so poskušali rešiti z ustanovitvijo štirih ekonomskih con v južnih obalnih provincah Guangdong in Fujian (Herrmann-Pillath, 1995, str. 130).

Proces ustanavljanja posebnih ekonomskih con (kasneje pisano PEC) se je začel med leti 1979 in 1980 z ustanovitvijo PEC Shenzhen blizu Hong Konga, sledijo ji PEC Zhuhai blizu Macaa in PEC Shantou ter Xiamen, ki ležita blizu Tajvana. Pri izbiri PEC je bila odločilnega pomena geografska lega bližnjih ekonomskih centrov in tujih trgov. Takratni vladar Deng XiaoPing je na obisku PEC Shenzhen ob pogledu na dinamičen razvoj izjavil: »Naj poteka takšen razvoj še nadaljnjih 100 let!« (Kelley, Shenkar, 1993, str. 23). Kot je razvidno iz priloženega zemljevida (slika 4) so se posebne ekonomske cone sprva omejevale le na predele južne in jugovzhodne obale, sledile pa so tudi v notranjosti države. Posebne ekonomske cone so bistvenega pomena, saj lahko danes prav zaradi njihovega obstoja investirajo skoraj v vsakem le malo večjem mestu. Njihov namen je predvsem omogočiti investitorjem ugodnosti, kot so na primer oprostitvev plačila carine (Hermann-Pillath, 1995, str. 130).

Slika 4: Položaj posebnih ekonomski con na Kitajskem v letu 1980

Legenda: Ključno gospodarsko središče,

Posebna ekonomska cona,

Gospodarsko in tehnološko razvita cona.

Vir: China, 2004.

Reforme, ki jih je začela Kitajska ustvarjati in uveljavljati med ljudmi, so prinesle velik napredek, lahko celo rečemo, da so zaslužne za uspeh, ki je omogočil, da je Kitajska danes na prvem mestu po deležu izvoza na svetu, celo pred ZDA. Vendar kljub neizmerni gospodarski rasti, vladajo na Kitajskem vidna nasprotja. Tradicionalna notranjost, v kateri prebivalci še vedno živijo v revnih barakarskih naseljih, predstavlja velike socialne probleme na Kitajskem. Na drugi strani pa se nam Kitajska prikazuje kot država s hitrim razvojem, ki postaja iz dneva v dan bolj bogata in uspešna, ki ima vedno več nakupovalnih poslopij in centrov. To je slika, ki se nam kaže le v moderniziranih obalnih provincah, medtem ko se v notranjosti še vedno soočajo z revščino. Da bi ljudje v notranjosti preživeli, se vedno pogosteje ukvarjajo s prostitucijo, tihotapstvom in kriminalom. Problema brezdomstva in nezaposlenosti, ki vladata v notranjosti države komunistična Kitajska ni poznala. Reforme so omogočile bogatim, da so postali še bogatejši, medtem ko so revne zaznamovale s še večjo revščino. Zmagovalci, ki so jih ustvarile reforme tako v obalnih provincah zaslužijo do trikrat več kot poraženci v notranjosti. Neenakost pa se iz dneva v dan še povečuje.

Globalizacijo povezujejo z družbenim procesom, v katerem se vpliv geografskih ovir na socialne in kulturne ureditve zmanjšuje. Globalizacija v politiki gradi na nadnacionalnem povezovanju, urejanju in prerazporejanju moči, sredstev prisile in nadzora, v ekonomiji gre za globalen pretok znanja, blaga in storitev, organizacijskih struktur itd., medtem ko se v kulturi izraža kot medsebojno izmenjavanje simbolov, mnenj, verovanj, vrednot, norm, okusov. Razširjeno trgovanja Kitajske in izmenjave proizvodov, storitev na globalni ravni, strmijo k spremembam tako v družbi, politiki kot ekonomskem sistemu.

3 POJEM GLOBALIZACIJA IN NJEN VPLIV NA KITAJSKO IN EU

Globalizacija se je kot fenomen pojavila že v 16. stoletju, in sicer sočasno z razvojem kapitalizma in modernizacije, medtem ko se začne kot teoretski koncept vidno uveljavljati v 90-ih letih 20. stoletja. Beseda globalizacija se je v slovarju Oxford English Dictionary prvič pojavila šele leta 1962, medtem ko je svoj pravi pomen dobila tri desetletja kasneje (Rizman, 2001, str. 19).

Vpliv Kitajske na svet je vpisal oziroma napovedal že veliki vojskovodja Napoleon, ki je nekoč dejal: »Kitajska? Tam domuje speči velikan. Naj spi, kajti ko se zbudi, bo osupnil ves svet.« (Hughes, Weidenbaun, 1996, str. 61). Če pogledamo danes vpliv Kitajske, lahko rečemo, da je to država, ki vpliva na vsakega slehernika. Dandanes Kitajska ni le predmet vnetih strokovnih razprav, ampak vpliva na naše življenje, mišljenje ... Skratka Kitajska je država, o kateri govorijo delavci v tovarnah, direktorji v pisarnah, politiki v parlamentu, torej je tu in to nakazuje, da je tu globalno in ne na drugem koncu sveta.

Globalizacija je sklop sprememb v družbi, politiki in ekonomskem sistemu, ki so posledica razširjenega trgovanja in kulturnih izmenjav na globalni ravni. V specifično ekonomskem kontekstu se nanaša na posledice trgovanja, še zlasti liberalizacije in proste trgovine (Wikipedia, 2006).

Razvoj globalizacije povzroča vidne posledice, ki pa so tako možnost novih začetkov kot tudi propadov. Naj se v nadaljevanju usmerim predvsem na naslednje spremembe, ki jih je povzročila globalizacija:

1. spremembe v svetovni konkurenci (povečanje konkurence),
2. specializiranost in koncentriranost delovno intenzivnih proizvodov,
3. spremembe v zaposlovanju na Kitajskem,
4. vpliv neposrednih tujih investicij na zaposlovanje in posledično na povečanje uvoza in izvoza kitajske
5. problemi prihodkovne neenakosti na Kitajskem,
6. pospešena Kitajska gospodarska rast in posledica onesnaženosti svetovnega okolja.

3.1 SPREMEMBE V SVETOVNI KONKURENCI- POVEČANJE KONKURENCE

Ena izmed bistvenih posledic globalizacije je povečana konkurenca. Kitajska tekmuje z ostalimi globaliziranimi državami v doseganju čim večje privlačnosti za tuje investitorje. Konkurenca močno spreminja strukturo Kitajske tako na državni ravni kot tudi na ravni posameznika. Kitajska se zaveda, da so za nadaljnje uspešno izvajanje reform bistvenega pomena predvsem tuje investicije. Tuje investitorje pa v deželo kakršna je Kitajska privlačijo predvsem nizki stroški dela ter manj zahtevni socialni in okoljevarstveni standardi (Luo, 2000, str. 22). Značilno za Kitajsko je, da je prisiljena k deregulaciji »navzdol«, kar pomeni izenačevanje nivojev okoljevarstvenega in socialnega sistema. Strah Kitajske pred izgubo privlačnosti za tuje investitorje se kaže predvsem v nizkih zahtevah, ki so predpisane za ohranjanje okolja in socialnega sistema. Obalni provinci Guangdong in Fujian sta najbolj znani kot centra industrije, v katerih ljudje delajo v neugodnih higienskih pogojih. V tovarnah omenjenih provinc najdemo tudi veliko otrok brez delovnih pogodb, kar omogoča delodajalcu ravnanje z njimi po svoji volji, to pomeni, da jih lahko odpusti kadarkoli brez vsakih obveznosti. Namen opisanega ravnanja je doseči čim večjo konkurenčnost oziroma njeno ohranjanje. Da pa je morala Kitajska še povečati svoj trud k ohranjanju konkurenčnosti, jo je zaznamoval vstop v WTO 11. decembra 2001, ko je postala 143. polnopravna članica WTO (Savadove, 2001, str. 1). Spopad s svetovno konkurenco je prisilil kitajska podjetja oziroma delavce, da delajo še pod slabšimi pogoji in nevzdržnimi razmerami, vendar je to cena globalizacije, ki jo terja ohranjanje konkurenčnosti.

3.2 SPECIALIZIRANOST IN KONCENTRIRANOST DELOVNO INTENZIVNIH PROIZVODOV

Kitajska je bila v osemdesetih letih dežela v večji lasti države. V državi so prevladovali veliki konglomerati, katere si je lastila država sama. Njihov glavni cilj je bil ustvariti podjetje, v katerem bo največ zaposlenih, medtem ko so pomen dobička zanemarjali. Logično je, da je tako poslovanje prinašalo le neučinkovitost, kar pa je posledično ustvarilo ogromne državne

stroške. Tržno gospodarstvo in prihod tujih podjetij je v začetku devetdesetih let spodbudil proces specializacije in koncentracije trga.

Prosta mednarodna menjava omogoča proizvodno specializacijo, zato se države specializirajo za proizvodnjo proizvodov in storitev, pri katerih dosegajo konkurenčne prednosti. Stroški dela na Kitajskem so neprimerno nižji od stroškov dela na gospodarsko razvitih področjih, kar pa posledično pomeni, da se Kitajska osredotoča na proizvodnjo delovno intenzivnih proizvodov.

Tabela 2: Vodilni svetovni izvozniki oblačil v letu 2004

DRŽAVA	Vrednost 2004 (v milijardah \$)	Delež v svetovnem izvozu (v %)
EU	74,92	29,0
Kitajska	61,86	24,0

Vir: International Trade Statistics, 2005.

Proizvodna specializacija pomeni posledično večjo konkurenco in rast izvoza delovno intenzivnih proizvodov. Skratka poceni delovna sila prispeva k večji konkurenčnosti in večanju izvoza dokončanih tekstilnih proizvodov. V obdobju od 1997 do 2001 se je izvoz oblačil vsako leto v povprečju povečal za 7,5 odstotka (International Trade Statistics, 2005).

3.3 SPREMEMBE V ZAPOSLOVANJU NA KITAJSKEM

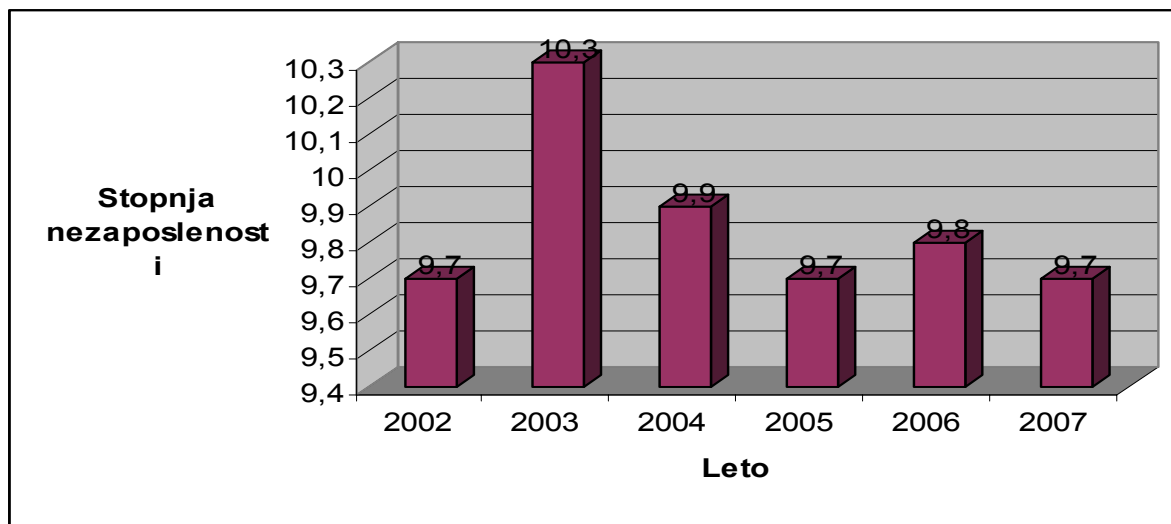
Velik problem kitajskega gospodarstva je vse večja brezposelnost. Visoka stopnja brezposelnosti je posledica globalizacije in modernizacije kitajskega gospodarstva. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je število ljudi, zaposlenih v kmetijstvu zmanjšalo za 10 %, na drugi strani pa se je v istem obdobju zaposlenost v sekundarnem sektorju povečala za 20 %, v storitvah pa kar za 55 %. V enakem obdobju se je zaposlenost na urbanih področjih povečala za 21,6 % (Hu, 2001, str. 36).

Stopnja brezposelnosti v zadnjih letih torej narašča, kar pa je poleg že naštetih vzrokov posledica priliva iskalcev dela s podeželja. Zavedati se moramo, da je pritisk delovne sile, ki prihaja s podeželja ogromen, natančneje 40 milijonov kmetov je zapustilo domove in zemljo zaradi neugodnih razmer. Zastrahujoč podatek pa je tudi ta, da je okoli 160 milijonov Kitajcev migrantov, ki se na delo vsak dan vozijo v mesto, medtem ko je v urbanih središčih brez dela 24 milijonov ljudi.

Vlada je šele pred kratkim javno spregovorila o omenjeni težavi in napovedala ukrepe, ki bodo usmerjeni predvsem v davčne olajšave podjetjem, ki bodo povečevale zaposlovanje, podpora bo tudi namenjena izobraževanju slabo kvalificirane delovne sile s podeželja. Prav tako so bile obljubljene finančne stimulacije kmetom, v primeru da ostanejo na podeželju. Stopnja nezaposlenosti se je v letu 2004 na podlagi omenjenih ukrepov prvič po letu 1990 znižala in je znašala še vedno visokih 9,9 odstotkov (Kitajska uporablja drugačno

metodologijo, zato so njihovi podatki o nezaposlenosti bistveno nižji; v letu 2004 je bila stopnja nezaposlenosti po kitajskih podatkih 4,2-odstotna). Zniževanje nezaposlenosti se je nadaljevalo tudi v letih 2005 in 2006. Za celotno leto 2006 se ocenjuje, da bo povprečna stopnja nezaposlenosti znašala še vedno visokih 9,8 odstotka. Stopnja nezaposlenosti na podeželju je bistveno višja, po tujih ocenah dosega okoli 30 odstotkov (Izvozno okno, 2006).

Slika 5: Stopnja nezaposlenosti na Kitajskem med leti 2002 in 2007 (v %)

Opombe: Podatki za leto 2007 so projekcija.

Podatki veljajo za leto 2006 so ocena.

Vir: Izvozno okno, 2006.

3.4 VPLIV NEPOSREDNIH TUJIH INVESTICIJ NA ZAPOSLOVANJE IN POSLEDIČNO NA POVEČANJE UVOZA IN IZVOZA KITajsKE

Velika količina razpoložljive poceni delovne sile je glavni dejavnik, ki omogoča Kitajski, da je globalno konkurenčna v delovno intenzivni in nizko stroškovni proizvodnji. Industrijski proizvodi prav zaradi omenjenega zajemajo vedno višji delež v mednarodni trgovini Kitajske (Hayashi, 2003, str. 17).

Veliko število brezposelnega prebivalstva se nahaja v manj razvitih regijah, to so pretežno regije v notranjosti. Obalne province privabljajo tuj kapital, zato je na tem območju več možnosti za zaposlovanje in tudi življenjske razmere so neprimerljivo boljše kot v notranjosti. Podatek, da obalno območje pridobiva kar 2/3 NTI v državi, je dovolj očiten, da notranjost nima niti zagonskega kapitala oziroma možnosti, da bi ponujala delovna mesta (Graham, Wada, 2001, str. 17). Delež NTI je po posameznih območjih dokaj različen.

Velik delež neposrednih tujih investicij je omogočil hitro gospodarsko rast Kitajske. Leta 2003, kot tudi v drugi polovici devetdesetih let, je bila rast kitajskega blagovnega izvoza dvakrat hitrejša od rasti svetovnega izvoza. Kitajska je postala največji uvozni partner za Japonsko ter kar druga največja dobaviteljica za EU. Osupljiv je tudi podatek, da je na ameriškem trgu prav Kitajska nadomestila Mehiko, ki je bila do leta 2003 za Kanado največja

uvoznica. Delež izvoza Kitajske v svetovnem izvozu pisarniške in telekomunikacijske opreme, tekstila in oblačil zajema razpon od 13 do 23 odstotkov (Hayashi, 2003, str. 46). Kitajska postaja največja svetovna dobaviteljica tekstilnih izdelkov in oblačil, če ne upoštevamo trgovine znotraj EU.

Po podatkih kitajskega statističnega urada so bile najpomembnejše trgovinske partnerice Kitajske leta 2004 EU, ZDA, Japonska, Hong Kong ter 10 držav v Zvezi jugovzhodnih azijskih držav ASEAN: Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur, Tajska, Brunej, Kambodža, Laos, Mjanmar in Vietnam (Morrison, 2005, str. 8).

Tabela 3: Pet najpomembnejših zunanje trgovinskih partneric Kitajske v letu 2004 v mrd USD

Država	Celotna zunanja trgovina	Izvoz Kitajske	Uvoz Kitajske
EU	177,3	95,9	63,4
ZDA	169,7	125	44,7
Japonska	167,9	73,5	94,4
Hong Kong	112,7	100,9	11,8
ASEAN	105,9	42,9	63

Vir: Morrison, 2005, str. 8.

V tabeli 3 lahko vidimo, da so bili v letu 2004 največji izvozni trgi za Kitajsko ZDA, Hong Kong in EU, medtem ko je Kitajska največ uvozila iz Japonske, EU in Tajvana. Več kot 90 odstotkov proizvodnje industrijskih izdelkov iz EU in Japonske je bilo leta 2003 izvoženih na Kitajsko, medtem ko so ZDA izvozile 68 odstotkov industrijskih proizvodov in 20 odstotkov hrane.

Uvoz blaga in storitev je naraščal nekoliko hitreje od izvoza, v letu 2005 je realna rast izvoza prehitela rast uvoza, kar velja tudi za leto 2006. V prvih sedmih mesecih se je izvoz blaga povečal kar za 24,8 odstotka na letni ravni, kljub temu, da se je znižalo povpraševanje v glavni zunanjetrgovinski partnerici ZDA. Najbolj se je povečal izvoz avtomobilov (za 260 odstotkov), povečal se je tudi izvoz izdelkov za katere veljajo zunanje omejitve (ZDA imajo omejitve za tekstil, EU za obutev). Uvoz se je v obdobju januar- julij 2006 povečal za 21,1 odstotek. Visoka rast je bila na eni strani posledica uvoza za potrebe Olimpijskih iger, ki bodo leta 2008, po drugi strani pa uvoza za potrebe proizvodnje visoko tehnoloških izdelkov (Izvozno okno, 2006).

Tabela 4: Uvoz in izvoz blaga Kitajske od leta 2004 do leta 2006

	2004	2005	2006*	2007*
Uvoz blaga (v mlrd USD)	534,4	628,3	938,3	922,2
Izvoz blaga (v mlrd USD)	593,4	762,5	748,7	1.107,30

Opombe: *Podatki za leto 2006 in 2007 so projekcija. Podatki veljajo za obdobje 10/9 2006.

Vir: Izvozno okno, 2007.

Tabela 5 : Prvih deset slovenskih uvoznikov kitajskega tekstila

1. Metro, d.d.	6. Spar Slovenija, d.o.o.
2. Mercator, d.d.	7. Neckermann, d.o.o.
3. Magistrat International, d.d.	8. Sportina Bled, d.o.o.
4. Engrotuš, d.o.o.	9. Tekstil Ljubljana, d.d.
5. Hervis, d.o.o.	10. Bema Trader, d.o.o.

Vir: Gospodarska Zbornica Slovenije, 2006.

Razdelitev dela oziroma tudi razporeditev dela v svetu je posledica ekonomskega vzpona Kitajske, zaradi česar je prišlo do korenitih sprememb tako v kitajskih tovarnah kot tudi v tovarnah po celem svetu. Mnogi proizvajalci na Japonskem in v visoko razvitih azijskih državah nič več ne izvažajo svojih končnih proizvodov na trge EU in ZDA, temveč izdelajo samo sestavne dele z visoko dodano vrednostjo, katere nato preusmerijo na Kitajsko, kjer v svojih tovarnah sestavijo omenjene sestavne dele v končne proizvode. Končni proizvodi so nato namenjeni za prodajo na Kitajskem in za izvoz na zahodne trge. Razvitejše azijske države so preusmerile proizvodnjo v delovno intenzivnih panogah, kot je oblačilna industrija, na Kitajsko.

Uvoz EU iz Kitajske se je v prvem četrtletju 2007 povečal za 15%, medtem ko se je izvoz iz EU na Kitajsko povečal le za 4%. Kitajska je leta 2006 uvozila največ električne strojne opreme, mehanskih naprav in delov, surove nafte, plastike in organskih kemičnih spojin. Proizvodna mehanska oprema in velik del uvoženih dobrin (surovine, elementi in sestavni deli) je uporabljenih v proizvodnji izdelkov, ki jih nato Kitajska izvozi. Kitajska za izvoz tekstilnih izdelkov in oblačil potrebuje strojno opremo, na primer za obdelavo bombaža in ostalih surovin. Kitajska je leta 2006 izvozila največ električne strojne opreme in delov, grelcev, strojne opreme, mehanskih naprav in delov, oblačil, pohištva, optične, fotografske in zdravstvene opreme (Izvozno okno, 2006). Neposredne tuje investicije močno pripomorejo k naraščanju izvoza. Skratka podjetja so s tujim kapitalom leta 2003 proizvedla 81 odstotkov tehnološke opreme za izvoz. Veliko multinacionalnih podjetij je preusmerilo svoje proizvodne obrate na Kitajsko in tako izkoristilo stroškovno prednost poceni delovne sile.

3.5 PROBLEM PRIHODKOVNE NEENAKOSTI NA KITAJSKEM

Odbor za mednarodno trgovino je leta 2005 izrazil zaskrbljenost, saj kljub velikim izboljšavam približno četrtina podeželskega prebivalstva na Kitajskem, kar je več kot 100 milijonov ljudi, še vedno živi v veliki revščini, prav tako je evropski parlament zgrožen nad podatkom, da je prihodkovna neenakost na Kitajskem med najhitreje rastočimi na svetu. Zahtevali so, da zaščitijo določene sektorje kmetijstva in ustanovijo neodvisne sindikate ter oblikujejo sistem socialne zaščite, ki bo v prvi vrsti namenjen nezaposlenim (Osutek poročila o obetih za trgovinske odnose med EU in Kitajsko, 2005).

Kako zmanjšati prepad med zmagovalci in poraženci, ki so posledica uveljavljanja reform in globalizacije? Teorija, ki je predvidevala, da se bodo bogati iz obalnih provinc zaradi večjih

plač selili v notranjost z namenom odpiranja podjetij, ki bodo imela cenejšo delovno silo, se v devetdesetih letih ni uresničila. Problem se je pojavljal predvsem v nerazviti infrastrukturi v notranjosti. Rešitev se bo morda pokazala v dejanjih, ki jih zadnje čase izvaja vlada, ko poskuša spodbuditi proizvodnjo žita na podeželju in pomagati kmetom v notranjosti, s čimer naj bi zmanjšala tudi migracijo milijonov ljudi v že tako natrpana in onesnažena mesta. Pomoč vlade je bila uspešna, po podatkih Svetovne banke se je število ljudi na Kitajskem, ki morajo preživeti z manj kot enim USD na dan po pariteti kupne moči, od leta 1981 do 2001 zmanjšalo za presenetljivo število ljudi, natančneje 400 milijonov. Omenjeni podatek predstavlja velik napredek pri zmanjševanju razlik med zmagovalci in poraženci (The Tiger in Front, 2005, str. 6).

3.6 POSPEŠENA KITAJSKA GOSPODARSKA RAST IN POSLEDICA VPLIVA NA SVETOVNO OKOLJE

Pospešena kitajska gospodarska rast ima grozljiv vpliv na okolje, saj ga tamkajšnje gospodarstvo močno onesnažuje, kar pa je posledica naraščanja bolezni tamkajšnjih prebivalcev in pa tudi ljudi po celem svetu. Naj predpostavim, da je Kitajska v letu 2003 porabila 7 % svetovnih zalog nafte, 25 % aluminija in jekla, 33 % železa ter kar 40 % cementa. Uradne statistike Poraba bencina na Kitajskem nezadržno rastejo, država za pridobivanje energije uporablja vse več že omenjenega premoga, gradi vse več okolju neprijaznih tovarn, v prid gospodarski rasti krčijo gozdove, skratka strah pred prekomerno onesnaženim okoljem je vse več kot le zaskrbljujoč.

Odbor za mednarodno trgovino je resno zaskrbljen zaradi visoke ravni onesnaženosti, ki je posledica delovanja kitajske industrije. Pomembno bi bilo, da se Kitajska zave, da sta trgovina in okolje bistvena sestavna dela sporazuma WTO in tako pozove kitajsko vlado, da pri spodbujanju trajnostnega razvoja v svoji deželi kot tudi na globalni ravni posveti večjo vlogo pomenu okolja. Odbor za mednarodno trgovino predpostavlja program energija in okolje EU, preko katerega naj bi EU zagotovila podporo razvoju trajnostnih tehnologij in industrij na Kitajskem, zlasti v smislu, da država opusti stare na premogu temelječe tehnologije in sodeluje pri razvijanju novih tehnologij, ki bodo omogočile zmanjšanje prekomernega onesnaženja okolja (Osutek poročila o obetih za trgovinske odnose med EU in Kitajsko, 2005).

Podatki so pokazali, da so okoljevarstveni zakoni strogi, torej tu naj ne bi bil razlog za prekomerno onesnaženost. Delno krivdo za tako veliko onesnaženost nosi okorna birokracija, korupcija ter skrito odpuščanje delavcev. Skratka vlada ne kaznuje kršiteljev, ki ne spoštujejo pravil, predvsem zaradi bojazni, da bi to povzročilo preveliko brezposelnost in manjšo rast gospodarstva. Največji onesnaževalci so predvsem državna podjetja. Trenutni boj konkurenčnosti je tisti, ki je povzročil, da je državi malo mar za okolje in se zato raje naslanja na nižje okoljevarstvene standarde. Znano je dejstvo, da upoštevanje okoljevarstvenih standardov prinaša podjetju določene dodatne stroške, katerim pa se poskuša vsako podjetje izogniti. Skratka države, ki se poskušajo dosledno zavzemati za varovanje okolja, izgubljajo

na konkurenčnosti, saj njihov trg ni več tako zanimiv za investitorje, predvsem zaradi dodatnih stroškov, ki jih določajo okoljevarstveni zakoni. Manj razvite države tekmujejo, da bi postale bolj uveljavljene na svetu v smislu konkurenčnosti in tako Kitajska kljub temu, da že vsak posameznik na svetu čuti njen vpliv, hoče postati še bolj vplivna, kar pa naj bi dosegla s privabljanjem tujih investicij, ki pa bodo prišle še hitreje, če bodo dodatni stroški manjši oziroma okoljevarstveni zakoni bolj okrnjeni.

V zadnjem času podjetja, ki se ukvarjajo z okoljevarstveno tehnologijo, na Kitajskem hitro rastejo, saj si s tem prizadevajo k »večji« okoljevarstveni zaščiti oziroma pridobivajo nove izkušnje in razvijajo lastno tehnologijo, saj naj bi bila tuja tehnologija predraga za kitajska podjetja. Glavni partner pri razvoju je Evropa, s katero Kitajska sodeluje predvsem pri čiščenju industrijskih odpadnih voda, proizvodnji okolju prijaznih gradbenih materialov, reciklaži vseh vrst odpadnih materialov, združevanju evropske okoljevarstvene tehnologije in kitajskih proizvodnih možnosti. Pomembno se je tudi posvetiti zniževanju emisij ogljikovega dioksida, ki na Kitajskem presega dopustljivo raven (Budal, 2005). Da želi Kitajska resno sodelovati pri zmanjševanju onesnaženosti okolja pa priča tudi novica, da bo v letih 2006 in 2007 poskusno izračunavala »zeleni BDP« v desetih velikih mestih in provincah ter povečala osveščenost ljudi in podjetij o posledicah onesnaženosti okolja.

4 KITAJSKA IN SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (WTO)

Kitajska je kot posledica globalizacije po petnajstih letih prizadevanj postala 143. polnopravna članica Svetovne trgovinske organizacije, natančneje 11. decembra 2001 (Savadove, 2001, str. 1). Z vstopom v WTO se je Kitajska morala podrediti določenim zahtevam in oblikovati reforme v smeri tržnega sistema. Včlanitev v WTO pomeni predvsem vzpostavitev trgovinskih tokov med državami, ki naj bi bili predvidljivi in čim bolj neomejeni. Posledica včlanitve pa vodi predvsem v povečanje mednarodne trgovine in prilagajanje povečani konkurenci. ZDA in Evropska unija sta pri včlanitvi hoteli prejeti s strani Kitajske dovolj zagotovil, da se bo kitajski trg odprl za njune načrtovane interese. Svetovna trgovinska organizacija ima pravico narekovati del notranje in zunanje politike, saj sprostitev tako uvoza kot tudi izvoza lahko povzroči velike spremembe znotraj trga v državi. V primeru včlanitve Kitajske v WTO, le-ta močno poseže v suverenost Kitajske, s čimer je Kitajska še pospešila odpiranje navzven in reforme (WTO, 2001).

Teoretiki so domnevali, da bo Kitajska ob pridružitvi nazadovala. Postavili so dokaj preprost argument: zaplula bo v mednarodne vode in se preveč izpostavila konkurenci, poleg tega se bo v Ljudski Republiki Kitajske nezaposlenost povečala, delavci bodo izrazili nezadovoljstvo in obup, posledično pa bodo stroški socialnega prestrukturiranja ogromni. Po opisanem naj bi bila včlanitev v WTO vzrok za propad ekonomsko-političnega sistema na Kitajskem. Vendar so se tokrat teoretiki zmotili. Kitajska ni nazadovala, ampak je uspela ter s tem povzročila strah in trepet mnogim podjetjem po svetu. Vzrok za uspeh Kitajske oziroma odprtje te države v svet kot priložnost so naslednja:

- **specifično ekonomsko okolje:** mednarodna konkurenca je že uspela priti na Kitajsko, to se vse bolj kaže v zadnjih petih letih;
- **specifično politično okolje:** vodstvo je na Kitajskem skrbno načrtovalo politiko in predvidevalo možne poteze ob vstopu na tuje konkurenčne trge;
- **specifično socialno-kulturno okolje:** način življenja in mišljenje Kitajcev oblikuje njihov trg na svojevrsten način.

Kitajska se je z vstopom zavezala, da bo zmanjšala carinske stopnje za uvožene proizvode, tako naj bi zmanjšana povprečna stopnja za agrarne proizvode znašala 15%, pri čemer naj bi bil dopusten razpon od 0 do 65%. Žito naj bi predstavljalo največje zaščitene carinske stopnje. Povprečna carinska stopnja za industrijske proizvode pa naj bi znašala 8,9%, z dopustnim razponom od 0 do 47%, medtem ko naj bi največje carinske stopnje ohranili za fotografsko opremo in avtomobile (WTO, 2001).

Ko je Kitajska postala članica Svetovne trgovinske organizacije, so bili navdušeni predvsem tuji vlagatelji, saj so imeli pred očmi enormni potencial 1,3 milijardne populacije. Vendar so morali zunanji investitorji še malo počakati, saj so si morali Kitajci urediti oziroma pripisati ogromno novih zakonov in podzakonskih aktov, da bi bila njihova zakonodaja skladna s trgovanjem v skladu z načeli WTO. Grožnjo pa so predstavljali urejenim zakonom predvsem lokalni uradniki, ki naj bi zaradi malomarnosti in zaslužka ne sledili pravilom sprejetim z včlanitvijo v WTO. Prav tako je nastal že takoj po vstopu Kitajske v WTO spor med Japonsko in Ljudsko Republiko Kitajsko. Prebivalci Kitajske so želeli neovirano izvažati kmetijske izdelke, vendar jim je Japonska to preprečila. Japonci so na odgovor včlanitve Kitajske v WTO omejili uvoz kitajske zelenjave, na to pa so Kitajci odgovorili s 100% carinami na japonske avtomobile, mobilne naprave in klima aparate (Savadove, 2001, str. 1).

5 PREDLOG EVROPSKEGA PARLAMENTA O OBETIH ZA TRGOVINSKE ODOSE MED EU IN KITAJSKO

Evropski parlament je 13. oktobra 2005 v Bruslju sprejel določene odločitve in podal ugotovitve o obetih v trgovinskih odnosih med EU in Kitajsko. Evropski parlament je upošteval dejstva sprejeta na 7. vrhu EU-Kitajska v Haagu 8. decembra 2004, resolucijo o prodaji orožja Kitajski z dne 18. decembra 2003, politični dokument Komisije o zrelem partnerstvu – skupni interesi in izzivi v odnosih med EU in Kitajsko ter mnoge druge bistvene odločitve sprejete na prejšnjih srečanjih. V besedilu, sprejetem v parlamentu, so navedene bistvene odločitve, ki jih bosta morali upoštevati tako Kitajska kot tudi EU, če bosta želeli vzpostaviti oziroma ohraniti trgovinske vezi v duhu sodelovanja in komplementarnosti (Europarl, 2006).

Kje vidi EU v Ljudski republiki Kitajski nevarnost in grožnjo? Dejstva, ki vzbujajo skrb so predvsem v »neresnosti« Kitajske, saj ne izvaja pravil WTO v zadostni meri. Prav tako se skrbi EU pojavljajo tudi v vse pogostejše »spregledani« prepovedi o državni izvozni pomoči ter kršitvi zakona o varstvu intelektualne lastnine, poleg tega ne dovoli vzajemnega dostopa

do svojega trga za blago in storitve iz držav EU, da ne omenjamo namernega zniževanja vrednosti svoje valute z državnimi intervencijami. EU je upravičeno zaskrbljena tudi zaradi več kot 9.000 neučinkovito izvršenih sojenj v letu 2004, vzrok katerih je bilo piratstvo (Europarl, 2006).

V političnem in ekonomskem interesu EU je, da podpira razvoj Kitajske v svobodno in obenem odprto državo, v kateri vlada načelo pravne države in ki je v celoti sprejela demokracijo in tržno gospodarstvo, ki pa bo morala za uspešno sodelovanje sprejeti nekatere predloge evropskega parlamenta. Evropski parlament se opira na memorandum o soglasju med Komisijo in kitajsko vlado o omejitvi izvoza tekstila iz Kitajske z dne 10. junija 2005 in obenem poziva Komisijo o nadzorovanju izpolnjevanja sporazuma kot položaj glede na druge tekstilne, oblačilne in obutvene sektorje v Evropi. Pri tem je potrebno nujno upoštevati dolgoročne interese evropskih uvoznikov in trgovcev na drobno. Evropski parlament poziva Kitajsko, naj zagotovi preglednost sistema obračunavanja, ki se uporablja za omejevanje izvoza. Predlogi evropskega parlamenta tako predstavljajo vplive na mednarodno konkurenčnost. Kitajsko pozivajo, naj omeji obseg svojega izvoza tekstila in oblačil, v nasprotnem primeru bo EU morala sprejeti nujne ukrepe za uvedbo zaščitnih ukrepov za tiste tekstilne in oblačilne sektorje v Evropi, ki se soočajo z znatno škodo. Poleg tega predlaga Kitajski, da poskuša vzpostaviti sodelovanje s tistimi izvozniki v državah v razvoju, ki so najbolj ogroženi zaradi konkurence Kitajske. Soočiti pa se bo potrebno tudi z naraščajočo zaskrbljenostjo držav v razvoju glede vplivov kitajskega izvoza tekstila na njihove trge in s presojo celotnega vpliva postopnega ukinjanja kvot na posamezne države.

Izzivi, s katerimi se trenutno soočajo tekstilni, oblačilni in obutveni sektor, so sistemski in prav zaradi tega je potrebno razviti dolgoročnejšo strategijo, da bi lahko mednarodna trgovinska politika EU upoštevala in vnaprej obravnavala izzive. Največji izziv, s katerim se trenutno sooča EU, je neravnovesje v zvezi s Kitajsko, ki pa ne zadeva le delovnih mest na evropskem trgu, temveč tudi predpostavke o zmagovalcih in poražencih globalizacije. Trenutno so najbolj izpostavljene tekstilna, oblačilna in obutvena industrija, v bližnji prihodnosti pa bodo po nekaterih dogodkih najbolj na udaru kolesarska, avtomobilska, strojna in železarska ter jeklarska industrija. Evropski parlament ugotavlja, da se je s povečanjem izvoza tekstila iz Kitajske v Evropsko unijo vrednost teh izdelkov zmanjšala kar za 60 odstotkov njihove nabavne vrednosti. Proizvedeni izdelki predstavljajo praktično 75 odstotkov svetovne trgovine v blagu in storitvah, medtem ko selitev proizvodnje predvsem zadeva proizvedene izdelke z nizko dodano vrednostjo in da te industrijske spremembe v prvi vrsti prizadenejo najbolj ranljive in najmanj usposobljene delavce oziroma tiste, ki so se najmanj sposobni prilagoditi. Zato je potrebno do teh delavcev pokazati močno socialno solidarnost, nenazadnje v obliki večjih naložb v njihovo usposabljanje in ponovno usposabljanje, da bi jih preusmerili na delovna mesta v sektorjih, v katerih je evropski trg še vedno vodilni v svetu. Kitajska je za evropske vlagatelje kljub očitni zaskrbljenosti trg z velikim potencialom, vendar pa je bil sedaj izkoriščen v majhni meri. Evropski parlament tako poziva Komisijo, da določi najučinkovitejše načine za podporo evropski industriji pri iskanju

in izkoriščanju priložnosti, ki jih ponuja ta velik in rastoč trg. (Osnutek poročila o obetih za trgovinske odnose med EU in Kitajsko, 2005).

6 ZNAČILNOSTI SVETOVNE TEKSTILNE INDUSTRIJE

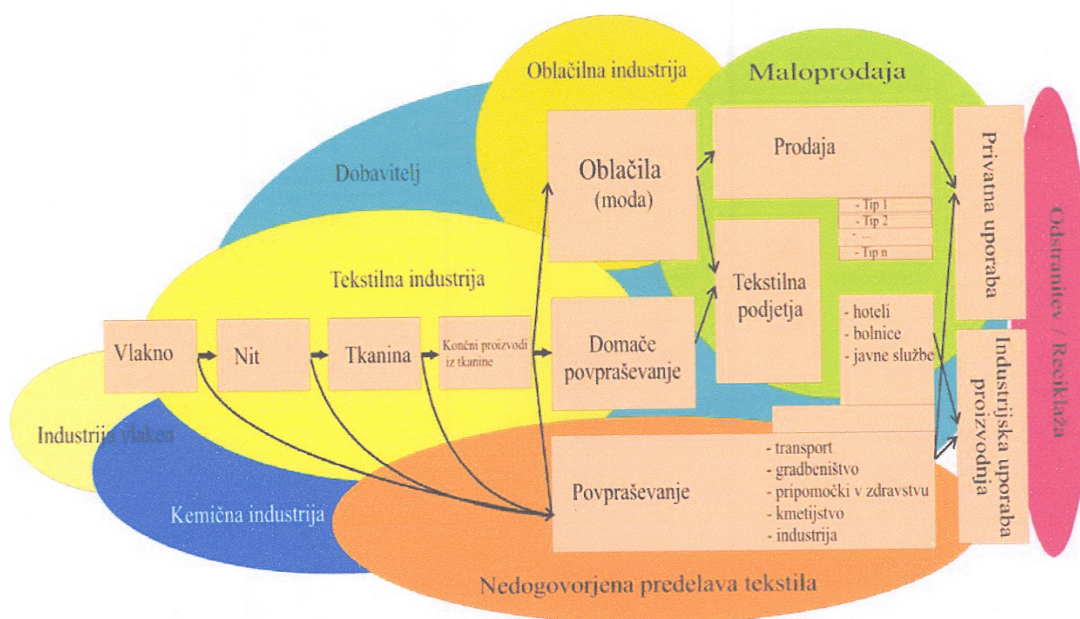
Tekstilna industrija je delovno intenzivna panoga. Za tekstilno industrijo je značilen velik delež vložka dela v proizvodnjo končnega izdelka in zaposlovanje pretežno nekvalificiranih delavcev ob relativno nizkih plačah. Velik del proizvodnje predstavlja delo in ob zaprtju tekstilnih podjetij se pojavi hud socialni problem, ki nastane ob presežku težko zaposljive delovne sile v podjetjih, ki selijo svoje obrate v manj razvite države s cenejšo delovno silo.

Tekstilno industrijo v širšem smislu razdelimo na dve področji, oblačilno in tekstilno industrijo v ožjem smislu. Tako oblačilna kot tudi tekstilna industrija sodi v delovno intenzivno panogo, vendar pa je oblačilna industrija veliko bolj intenzivna kot tekstilna. Tekstilna in oblačilna industrija sta tehnološko in z vidika trgovanja povezani. Vertikalna povezava med njima je predstavljena v smislu, ko tekstilna industrija proizvaja pretežni del vložkov za oblačilno industrijo. Mednarodna menjava na multilateralni ravni je bila tako v oblačilni kot tudi tekstilni industriji določena s pravili ATC (Agreement on Textiles and Clothing- Sporazum o tekstilijah in oblačilih), medtem ko na bilateralni ravni menjavo urejajo sporazumi med državami- predpisi o izvoru blaga in preferencialni dostopi do trga določene države (Nordas, 2004, str. 1).

Tekstilna in oblačilna industrija obsegata (Development of the Textiles and Clothing Industry, 2005):

- a) obdelavo surovih materialov (priprava in proizvodnja vlaken in preje),
 - naravna vlakna (bombaž, svila, volna...)
 - umetna vlakna – celulozna vlakna (viskoza), vlakna iz anorganskih materialov (iz železa, stekla...), sintetična vlakna (poliester, najlon..),
- b) pletenje in tkanje,
- c) dodelavo (oblikovanje vizualne, fizične in estetske podobe blaga- beljenje, barvanje, potisk, impregnacija...)
- d) preoblikovanje blaga v proizvode kot so:
 - oblačila (oblačilna industrija),
 - proizvodi za domačo rabo(posteljnina, brisače, zavese),
 - preproge in ostale tekstilne talne obloge,
 - tehnične in industrijske tekstilije.

Slika 6: Pregledi kompleksnosti in različnosti akterjev v tekstilni in oblačilni industriji

Vir: Evropska tehnološka platforma za prihodnost tekstilne in oblačilne industrije, 2005.

6.1 ZNAČILNOSTI OBLAČILNE INDUSTRIJE

Oblačilna industrija ima več segmentov, in sicer en segment predstavlja množična proizvodnja nizko kvalitetnih in standardnih proizvodov (npr. majice, belo spodnje perilo...), drug segment so proizvodi z visoko dodano vrednostjo. Za prvi segment je značilno, da poteka predvsem v manj razvitih državah, medtem ko za drug segment predstavlja oblikovanje, raziskave in razvoj izdelka temelje konkurenčnosti. Področje visoke mode zahteva intenzivno uporablanje človeškega kapitala v oblikovanju in trženju izdelkov, medtem ko področje športnih oblačil kot prioriteto nakupa postavlja obliko obleke in material, iz katerega je oblačilo narejeno (Nordas, 2004, str. 1).

V oblačilnem sektorju je bistvenega pomena segment proizvodov s katerim se podjetje ukvarja. Na področju visoke mode je tako značilna sodobna tehnologija, visoka stopnja fleksibilnosti in zaposlovanje delavcev in oblikovalcev, ki so relativno dobro plačani. Oblačilna industrija je z vidika prilagajanja okusa porabnika bolj fleksibilna kot tekstilna industrija. Podjetja oblačilne industrije se v večini nahajajo v razvitih državah, vendar pa je tudi v omenjenem segmentu moč opaziti trend selitve proizvodnje v države z nižjimi stroški dela in sodelovanje z zunanjimi podjetji (outsourcing), ki jim izdelajo proizvode po nižjih cenah (Nordas, 2004, str. 3).

Značilnosti oblačilne industrije (Nordas, 2004, str. 1):

- delovno intenzivna panoga,
- pogosto podjetja ponujajo zaposlitev delavcem z nizko izobrazbo,

- zaposleni v večini predstavljajo ženski spol,
- proizvodnja, ki zahteva manjše investicijske stroške,
- osnovna produkcijska tehnologija se v zadnjem stoletju ni bistveno spremenila (le čas opravljanja posameznih delovnih operacij se je skrajšal in procesi so sistematizirali),
- značilna je specializacija delavcev za določeno delovno operacijo, ki je le košček celotne proizvodnje.

6.2 ZNAČILNOSTI TEKSTILNE INDUSTRIJE

Tekstilna industrija je za razliko od oblačilne industrije ponavadi bolj kapitalsko usmerjena, visoko avtomatizirana. Omenjeni značilnosti sta vidni predvsem v razvitih državah. Predvsem zaradi avtomatizacije procesov je v tekstilni industriji zaposleno relativno manj nekvalificirane delovne sile. Proizvodnja, ki se ponavadi izvede v isti tovarni je sestavljena iz treh osnovnih operacij (Nordas, 2004, str. 7):

1. predenje,
2. tkanje in
3. končne dodelave.

Tekstilno proizvodnjo lahko razčlenimo na tri področja glede uporabe vlaken (Evropska tehnološka platforma za prihodnost tekstilne in oblačilne industrije, 2004, str. 3-4):

1. Oblačila
2. Tehnične in industrijske tekstilije- namenjene končni uporabi pri transportu, pri področju gradnje cest, pri notranji in športni opremi, pri zaščitnih in varovalnih oblačilih, pri kirurških in medicinskih pripomočkih in podobno,
3. Tekstilije za notranjo opremo in domačo.

Najhitreje rastoči segment v tekstilni industriji predstavljajo tehnične ali industrijske tekstilije. Le te so opredeljene kot tekstilni materiali in proizvodi, ki so proizvedeni zaradi njihovih tehničnih in izvedbenih lastnosti in ne zaradi njihove dekorativne ali estetske vrednosti. Proces proizvodnje tehničnih tekstilij v osnovi zahteva relativno dražjo opremo, bolj kvalificirane delavce, in prav zaradi teh dveh dejavnikov se proizvodnja odvija v razvitih državah (A New World Map in Textiles and Clothing, 2004). Proizvodnja in razvoj tehničnih tekstilij sta zahtevna procesa, ki zahtevata dražjo in tehnološko zahtevno opremo, poglobljeno znanje na področju materialov, visoke proizvodne standarde in standarde na področju nadzora kakovosti ter sodelovanje s končnimi porabniki v drugih panogah.

6.3 ZNAČILNOSTI EVROPSKE TEKSTILNE IN OBLAČILNE INDUSTRIJE

Tekstilna in oblačilna industrija predstavljata pomemben del evropske industrije, ki je v EU pred širitvijo ustvarila 200 milijard evrov in je imela dva milijona zaposlenih. Po širitvi EU se je število zaposlenih povečalo na približno 2,7 milijona (Development of the Textiles and Clothing Industry, 2006). Med petnajstimi prvotnimi članicami EU je bila tekstilna in

oblačilna industrija skoncentrirana v petih državah z največ prebivalci, in sicer v Italiji, Veliki Britaniji, Franciji, Nemčiji in Španiji. Severne države, kot so Velika Britanija, Nemčija, Belgija, Nizozemska in Avstrija so bile proizvodno naravnane na segment tekstilne industrije, medtem ko so južne države: Italija, Grčija in Portugalska, prispevale več k proizvodni oblačilnega sektorja (Prihodnost tekstilne in oblačilne industrije v razširjeni Evropi, 2003, str. 7).

Tako tekstilna kot tudi oblačilna industrija EU sta se soočili z dolgo zgodovino izzivov, ki so posledično vplivali na modernizacijo in prestrukturiranje. Na trg vstopajo države, ki imajo nižje stroške dela v primerjavi z evropskimi. Strošek dela pa ne predstavlja edino oviro pri nadaljnjem razvoju industrije, ampak tudi trgovinske ovire na določenih izvoznih trgih in stroga evropska zakonodaja na področju okolja in varnosti (Evropska tehnološka platforma za prihodnost tekstilne in oblačilne industrije, 2004, str. 4). Podjetja so izboljšala svojo konkurenčnost z znatnim zmanjšanjem množične proizvodnje in proizvodnje preprostih modnih izdelkov, katere danes v večji meri proizvajajo države kot so Kitajska, Indija. Evropska tekstilna industrija pa se je v večji meri osredotočila na segment proizvodov z visoko dodano vrednostjo (Development of the Textiles and Clothing Industry, 2006).

Konkurenčne prednosti tekstilne in oblačilne industrije EU so naslednje (Prihodnost tekstilne in oblačilne industrije v razširjeni Evropi, 2003, str. 8):

- kakovost in oblikovanje,
- inovacije in tehnologija,
- izdelki z visoko dodano vrednostjo.

6.4 GLAVNI PREDPISI EU, KI UREJAJO TRGOVINO S TEKSTILOM V EU

Glavni predpisi EU, ki urejajo zunanjo trgovino s tekstilom so naslednji (Europa.EU, 2006):

- **Uredba 3030/93** povzema sporazume in druge dogovore, katere ima EU na področju tekstila sklenjene s tretjimi državami. V njej so navedene količinskih omejitve, kategorije in države, za katere velja dvojni ali enojni nadzor, količine za posle pasivnega oplemenitenja in druge določbe. **Uredba 2200/04** spreminja uredbo 3030/93 in določa višino količinskih omejitev ter ostale režime za leto 2005, skratka ta uredba predstavlja zadnjo spremembo v letu 2004. V letu 2005 je bilo sprejetih več sprememb, predvsem na področju sodelovanja s Kitajsko, to določajo naslednje uredbe: **uredba 930/05, UL L 162/05, uredba 1084/05, UL L 177/05 in uredba 1478/05, UL L 236/05.**
- **Uredba 517/94** ureja uvoz tekstila iz nekaterih tretjih držav, s katerimi EU nima sklenjenih sporazumov ali drugih dogovorov, vseeno pa je v njenem interesu, da nadzoruje uvoz tekstilnih izdelkov iz teh držav. Ta uredba trenutno ureja le še uvoz iz Črne gore in Severne Koreje. Zadnja sprememba te uredbe je **uredba 931/2005.**

- Posli pasivnega oplemenitenja so urejeni z več uredbami: **3017/95** ureja postopke in obrazce, **3036/94** ureja pogoje za posle pasivnega oplemenitenja, medtem ko uredba **3168/94** ureja postopek izdaje dovoljenja in obrazcev. Količine so določene v že omenjenih uredbah 3030/93 in 517/94.
- **Uredba 3285/94** ureja splošna uvozna pravila, ki so v skladu s pravili GATT 94, torej zanje veljajo ista pravila kot za ostalo industrijsko blago. V ta pravila je vključen večji del tekstilnih izdelkov, zato se morajo ravnati po omenjeni uredbi.

7 ZGODOVINA IN SEDANJOST OMEJEVANJA SVETOVNE TRGOVINE S TEKSTILNIMI IZDELKI

Tekstilna industrija je v tako v Evropi kot tudi ZDA že dolgo zaščitena. Začetki protekcionizma na področju trgovine s tekstilom segajo v leto 1956. V tem letu so proizvajalci tekstila v ZDA zahtevali ukrepe proti uvozu tekstila iz Japonske, ki je bila v tistem času ena glavnih držav izvoznic. Posledica zahtev ameriških proizvajalcev tekstila je bil sporazum med Japonsko in ZDA, imenovan VER (Voluntary Export Restraint- prostovoljna izvozna omejitev), ki je določal omejitev japonskega izvoza v ZDA. Druge azijske države z nižjo ceno delovne sile so kmalu zatem prevzele položaj Japonske (Lee, 2005, str. 12). Velika Britanija je le dve leti kasneje sledila in podpisala podobne sporazume s Hongkongom in leto kasneje, leta 1959, z Indijo in Pakistanom (Hansa, 2005, str. 12).

Začetek šestdesetih let je zaznamoval tekstilno industrijo podpisan sporazum LTA (Long-Term Agreement Regarding International Trade in Cotton Textiles- dolgoročni sporazum v trgovini z bombažnim tekstilom). Omenjen sporazum je opredeljeval omejitev za tkanine, ki so vsebovale 50% ali več bombaža in v tem času zagotavljal državam v razvoju povečanje izvoza za največ 5% letno. LTA sporazum naj bi veljal pet let, vendar zaradi iznajdljivosti izvoznikov, ki so bombažu primešali druga vlakna z namenom, da bi se izognili omejitvam, je bil leta 1971 podpisan triletni dvostranski sporazum med Japonsko in ZDA. Le ta je veljal za volnene tkanine in tkanine iz umetnih vlaken. Podobni petletni sporazumi so bili podpisani tudi s Hongkongom, Tajvanom in Korejo. Japonska se pod pritiskom tekstila iz držav v razvoju kmalu znašla na nasprotni strani, saj je postala velika uvoznica tekstila in je podobno kot druge zahodne države zahtevala omejitve (Lee, 2005, str. 2). Evropski proizvajalci tekstila iz Francije in Velike Britanije so podobno kot Japonska zahtevali zaščito pred uvozom (Hansa, 2005, str. 3).

Ker so proizvajalci tekstila in sindikati zahtevali zaščito, ki bi omejevala uvoz vseh tkanin, je bil leta 1974 podpisan mednarodni sporazum MFA (Multi Fibre Agreement). Omenjen sporazum je določal, da so se kvote uvedle lahko na podlagi dvostranskih sporazumov ali enostranskih ukrepov. Države uvoznice so bile dolžne k 6 % letnemu povečanju kvot. Omenjena odstotna stopnja povečanja kvot je bila v dvostranskih sporazumih pogosto tudi znižana (Lee, 2005, str. 2-3). Sporazum se je nanašal praktično na vse tekstilne izdelke, z izjemo izdelkov iz trdih vlaken. Deklarirani cilji MFA so bili: ekspanzija mednarodne

tekstilne trgovine z zmanjševanjem ovir in postopna liberalizacija te trgovine (Primožič, 1981, str. 8).

Po podatkih iz leta 1990 je bilo 11% svetovne trgovine s tekstilom in 35% z oblačili podvrženo omejitvam MFA. Ob neupoštevanju notranje trgovine s tekstilom in oblačili v EU, se deleža povečata na 15% in 44% (The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations, 1994, str. 16). V letu 1994 je imelo 40% svetovne trgovine s tekstilom in oblačili izvor v državah v razvoju in je predstavljalo približno 22% njihovega prihodka od izvoza blaga v letu 1988 (Evans, Walsh, 1994, str. 83).

Članice MFA, vse razen Kitajske, so bile v večini tudi članice GATT (General Agreement on Trade and Tariffs). Pravilo »most favoured nation« je strogo veljalo za članice GATT. Pravilo določa, da vsakič, ko članica izboljša pogoje trgovanja z enim partnerjem, stori enako tudi za vse ostale članice in tako omogoči enako obravnavanje oziroma enake možnosti za vse članice. MFA pa niso upoštevale omenjenega pravila in to je bil le eden izmed vzrokov, zaradi katerega je prišlo do odločitve, da se MFA postopoma odpravi in se tekstilna industrija pridruži ostalim panogam, ki so delovale po pravilih GATT (Hansa, 2005, str. 4). Sporazum je prenehal veljati leta 1994 in do takrat je kvotni sistem vključeval veliko več proizvodov kot na začetku.

Tabela 6: Pregled omejevanja svetovne trgovine s tekstilnimi izdelki od leta 1956 do danes

Začetek trajanja	kratica	Ime	sporazum se je nanašal na tekstilne izdelke:	posebnosti, cilji, namen
1956		Začetki protekcionizma		
1962-1973	LTA	Sporazum na dolgi rok	50% ali več bombaža	instrument zaščite interesov razvitih držav
1974-1994	MFA	"Multifiber sporazum"	Zajema vse tekstilne izdelke, z izjemo izdelkov iz trdih vlaken	cilj: ekspanzija mednarodne tekstilne trgovine z zmanjševanjem ovir, postopna liberalizacija trgovine
1995-	ATC	Sporazum o tekstilu in oblačilih		postopno 4 stopenjsko odpravo omejitev MFA

Vir: Lasten.

Leta 1994 je bil v Maroku končan Urugvajski krog pogajanj (začel se je leta 1986) in ustanovljena je bila Svetovna trgovinska organizacija (World Trade Organisation). V okviru WTO je bil sprejet sporazum ATC (Agreement on Textiles and Clothing), ki je začel veljati s 1. januarjem 1995.

Sporazum o tekstilu in oblačilih (ATC- Agreement on Textiles and Clothing)) ureja trgovino s tekstilom med članicami Svetovne trgovinske organizacije. Tekstilni izdelki, o katerih govori zakonodaja EU, se v kombinirani nomenklaturi uvrščajo v poglavja od 50 do 63 ter v tarifno oznako 3005 90 31. Le-te EU uvršča v posebne kategorije ter na te kategorije veže večino svojih ukrepov, naj omenim, da so le-te določene v uredbi 2344/02 (Weissbacher, Smole, 2003, str. 36). Sporazum, ki je začel veljati s 1. januarjem 1995, je bil predhodnega značaja, saj je pomenil prehod iz MFA omejitev na sistem mednarodnega trgovanja s tekstilom in oblačili (Nordas, 2005, str. 13). Obsegal je vse tekstilne proizvode in oblačila, ki so bili predmet MFA, ter poleg tega predvideval vključevanje tekstilne in oblačilne industrije v GATT. MFA je uvedel omejen uvoz z dvostranskimi kvotami, medtem ko z nastopom GATT, uvoz ni bil več omejen z dvostranskimi kvotami, ampak so zanj začela veljati ne diskriminatorna pravila GATT. Članica WTO in obenem država uvoznica je lahko tako sama določila, katere proizvode bo v posamezni fazi prilagajanja vključila. Z namenom prilagoditve povečani mednarodni konkurenci, je postopoma potekala desetletna odprava kvot. Le ta je bila namenjena predvsem državam, ki so bile zaščitene s kvotami. Vendar pa so prav te države zavirale odpravo kvot z željo po čim daljšem obdobju zaščite domače industrije in poleg tega so prav države uvoznice za vključevanje izbirale proizvode, ki so imeli nizko dodano vrednost in za države izvoznice niso bili tako pomembni (Lee, 2005, str. 4-5). ATC sporazum je predvideval popolno ukinitve kvot, in sicer naj bi bile vse kvote ukinjene v štirih fazah. V prvi in drugi fazi so bili vključeni predvsem proizvodi, ki sploh niso imeli omejitev za uvoz, medtem ko so bili v tretji fazi vključeni proizvodi z nepomembnimi kvotami in tako so za zadnjo fazo ostali najbolj občutljivejši proizvodi z večjo dodano vrednostjo. Ker so razvite države začele z najmanj občutljivimi proizvodi z manjšo dodano vrednostjo, je s 1. januarjem 2005, ko so se ukinile vse kvote, prišlo v večini držav do problemov (Hansa, 2005, str. 5).

Ključna določila Sporazuma o tekstilu in oblačilih so (The implementation of the Uruguay Round Agreement on Textiles and Clothing, 1998, str. 266-275):

- Intergracijski program, ki predvideva postopno 4 stopenjsko odpravo omejitev MFA in popolno vključitev tega področja v sistem GATT:

Tabela 7: Štiri stopenjske odprave omejitev MFA od leta 1995 do 2005

STOPNJE	ČAS	PRAVILO
1	1.1.1995	države članice so tem pravilom podredile najmanj 16% celotne vrednosti uvoza iz leta 1990
2	1.1.1998	države so bile dolžne vključiti še dodatnih najmanj 17%
3	1.1.2002	še dodatnih najmanj 18% uvoza iz leta 1990
4	1.1.2005	celoten sektor tekstila in oblačil naj bi bil vključen v sistem GATT in odpravljene vse omejitve Sporazuma o tekstilih in oblačilih

Vir: Lasten.

- Povečanje dogovorjenih kvot

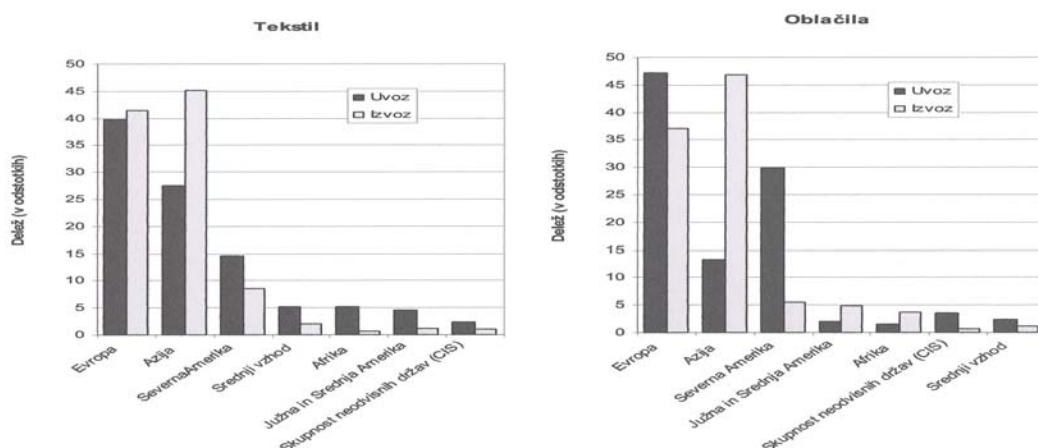
Kvote se povečujejo znotraj članic MFA po posebni formuli v enakih časovnih stopnjah kot integracijski program. Za osnovo so bile uporabljene kvote, ki so se uporabljale eno leto pred sprejetjem Sporazuma o tekstilu in oblačilih, to je 31. december 1993.

- Carine naj bi se v povprečju znižale za 22%.
- Z namenom nadzorovanja izvajanja Sporazuma o tekstilu in oblačilih je bil ustanovljen poseben nadzorni organ (Textiles Monitoring Body- TMB).

7.1 POLOŽAJ SVETOVNEGA TRGA Z VIDIKA TEKSTILA PRED UKINITVIJO KVOT V EU

Azijski delež v svetovni trgovini s tekstilom in oblačili se je povečal od 28% v letu 1970 na 40% v letu 1990 (Lee, 2005, str. 5). EU je bila drugi največji izvoznik oblačil in največji izvoznik tekstila na svetu, v zadnjih letih pa se je izvoz tekstila iz Azije, predvsem na račun Kitajske, močno povečal. Kitajsko zaznamujeta predvsem dve bistveni prednosti, in sicer nizki stroški dela in dejstvo, da ji ni potrebno uvažati surovega materiala, saj bombaž prideluje sama (Hansa, 2005, str. 9).

Slika 7: Regionalni deleži v svetovni trgovini oblačil in svetovni trgovini tekstila, 2004

Vir: International Trade Statistics, 2005.

Pri izvozu tekstilij je od 71,29 milijarde dolarjev vrednosti izvoza EU le 24,3 milijarde dolarjev blaga izvoženega izven EU, kar predstavlja 12,5% svetovnega izvoza. Tako je EU tudi največji uvoznik tekstila, medtem ko so bili med vodilnimi azijskimi izvozniki tekstila Kitajska, Hongkong in Koreja. Z vidika uvoza tekstila pa je pomembna predvsem Severna Amerika. Petnajst največjih izvoznikov tekstila zavzame kar 91,3% celotnega svetovnega izvoza tekstilij, medtem ko je uvoz tekstila porazdeljen med več držav (petnajst držav zavzame 69,1% celotnega uvoza tekstila, glej Prilogo št. 4).

Tabela 8: Vodilni svetovni izvozniki in uvozniki tekstila v letu 2004

Država izvoznica	Vrednost 2004 (v milijardah \$)	Delež v svetovnem izvozu (v %)	Država uvoznica	Vrednost 2004 (v milijardah \$)	Delež v svetovnem uvozu (v%)
EU	71,29	36,6	EU	67,97	33
Kitajska	33,43	17,2	ZDA	20,66	10
Hongkong	14,3	7,3	Kitajska	15,3	7,4
ZDA	11,99	6,2	Hongkong	14,11	6,8
Koreja	10,8	5,6	Mehika	5,79	2,8

Vir: International Trade Statistics, 2005.

Evropski izvoz oblačil je v večini potekal znotraj EU, saj je od 74,92 milijard dolarjev vrednosti izvoza le 19 milijard dolarjev (7,4% svetovnega izvoza) blaga izvoženega izven EU. Največji uvoznik oblačil je tako EU, sledi ji ZDA. Med izvoznici oblačil so bile med prvimi petnajstimi večinoma azijske države: Kitajska, Hongkong, Indija, Indonezija, Bangladeš, Tajska, Vietnam, Koreja, Tunizija in Pakistan. Petnajst največjih izvoznikov oblačil zavzema kar 80,3% celotnega svetovnega izvoza oblačil, medtem ko uvoz petnajstih vodilnih držav zavzema 93 % vsega uvoza.

Tabela 9: Vodilni svetovni izvozniki in uvozniki oblačil v letu 2004

Država izvoznica	Vrednost 2004 (v milijardah \$)	Delež v svetovnem izvozu (v %)	Država uvoznica	Vrednost 2004 (v milijardah \$)	Delež v svetovnem uvozu (v %)
EU	74,92	29,00	EU	121,66	45,00
Kitajska	61,86	24,00	ZDA	75,53	28,00
Hongkong	25,10	9,70	Japonska	21,69	8,00
Turčija	11,19	4,30	Hongkong	17,13	6,30
Mehika	7,20	2,80	Ruska fed.	5,46	2,00

Vir: International Trade Statistics, 2005.

1. januar 2005 je bil čas, ko je sporazum ATC določal, da morajo vse države članice WTO odpraviti vse oblike količinskih omejitev. ATC sporazum je omejeval uvoz le nekaterih tekstilnih in oblačilnih izdelkov s specifičnimi kvotami. EU je imela za uvoz tekstila in oblačil 210 kvot, ki so veljale za 11 članic WTO (Argentina, Kitajska, Hongkong, Indija, Indonezija, Malezija, Peru, Filipini, Tajvan, Južna Koreja in Tajska). Pred ukinitvijo kvot, leta 2003, je 25 članic EU uvozilo za 41,7 milijarde evrov oblačil, kar predstavlja 63% celotnega uvoza v letu 2003. Kvote pa so veljale za 20 % tekstila in oblačil (Kocbek, 2004, str. 1).

7.1.1 UKREPI NA TRGU OBLAČIL IN TEKSTILA

KOLIČINSKE OMEJITVE

V trgovini s tekstilom velja sistem količinskih omejitev, to pa pomeni, da je uvoz tekstila iz določene države možen samo v omejeni količini, za katerega je potrebno vnaprej pridobiti dovoljenje. Pri uvozu določenih kategorij tekstila veljajo količinske omejitve, in sicer pri uvozu iz 17 različnih držav. Kako poteka uvoz izdelkov, ki so predmet količinske omejitve med državami članicami WTO? Najprej je potrebno pridobiti izvozno dovoljenje v državi izvoznici, nato mora uvoznik vložiti zahtevek za izdajo uvoznega dovoljenja ter hkrati priložiti izvozno dovoljenje. Pristojni organ države članice mora preveriti, če so na voljo proste količine izbranega izdelka. Seveda je možno pridobiti dovoljenje le, če so proste količine in v tem primeru pristojni organ države članice izda uvozno dovoljenje v petih delovnih dneh po prejemu zahtevka. To velja 6 mesecev, možno pa ga je podaljšati dvakrat za 3 mesece in pogojno tudi tretjič za dobo 3 mesecev (Weissbacher, Smole, 2005, str. 2).

Količine, določene za izbrano kategorijo, niso v celoti nespremenljive. Države dobaviteljice lahko določene prenose količin spremenijo iz ene kategorije v drugo, seveda pa je potrebno o prenosu predhodno obvestiti Komisijo. Komisija pa ima tudi pravico, da v primeru posebnih okoliščin dovoli izreden uvoz dodatnih količin.

SISTEM DVOJNE IN ENOJNE KONTROLE

Sistem dvojne kontrole velja pri uvozu določenih kategorij iz 21 držav. Sistem, ki določa omenjene izdelke, izpušča določanje količinskih omejitev, kljub temu pa je potrebno pri uvozu predhodno pridobiti izvozno dovoljenje. Uvoznik mora omenjeno dovoljenje predložiti zahtevku za pridobitev uvoznega dovoljenja.

Sistem enojne kontrole velja pri izdelkih, ki so sicer predmet količinskih omejitev, vendar so izdelani na tradicionalen način. Pri uvozu omenjenih izdelkov je potrebno pridobiti potrdilo glede narave izdelka, ki ga je dolžan izdati organ države izvoznice, šele na podlagi pridobljenega potrdila pristojni organ izda uvozno dovoljenje (Weissbacher, Smole, 2005, str. 2).

7.2 RAZMERE NA TRGU PO UKINITVI KVOT

S 1. januarjem leta 2005 je Kitajska po desetletni postopni liberalizaciji v okviru WTO, ko je prišlo do ukinitve vseh kvot na tekstil, postala največja izvoznica tekstila in tekstilnih izdelkov v EU. V globalnem trgu nanjo odpade 20 odstotkov izvoza tekstila, v prihodnjih petih letih pa bi se ta delež utegnil dvigniti tudi do 50 odstotkov. V Slovenijo se je tako po ukinitvi kvot lahko uvozilo 300.000 srajc, T-majic, vetrovk, bluz in podobnega tekstila, 164.000 parov hlačnih nogavic in nogavic ter 52.000 kilogramov tkanine, preje in posteljnega perila (Tekstilec, 2006). Medtem ko količinske omejitve za uvoz tekstila v EU po 1. januarju

ostajajo še naprej v veljavi samo za nečlanice Svetovne trgovinske organizacije oziroma so omejene le na štiri države: Severno Korejo, Belorusijo, Srbijo in Črno goro in Vietnam. Iz teh držav je možen uvoz tekstilnih izdelkov s poreklom v EU s pomočjo pridobitve uvoznega dovoljenja in ob veljavnosti kvot.

Najmanj 913 milijonov parov nogavic in hlačnih nogavic kitajskega porekla je bilo v januarju in februarju leta 2005 uvoženih s strani Kitajske na evropski trg, in sicer je bil uvoz teh izdelkov 57-krat večji kot v enakem obdobju leta 2004, medtem ko se je število kitajskih T-majic v evropskih trgovinah povečalo za 187 odstotkov. Omenjene številke so bile objavljene pred referendumom v Franciji in na Nizozemskem. Razvnele so razpravo o Ustavi in po mnenju nekaterih enormne številke kažejo nezmožnost EU, da ščiti delovna mesta v tekstilnem in oblačilnem sektorju. Vstop Kitajske v WTO in odprava kvot na tekstilne izdelke, sta posledično povzročila poplavo kitajskih tekstilnih izdelkov. Problemi pa so se začeli že prej, saj je bila že v letih od 1990 do 2004 zabeležena izguba 850.000 delovnih mest in veliko podjetij (Europarl, 2006).

Tabeli številka 10 in 11 nam nazorno prikazujeta, da kar 11,7 % celotnega uvoza s Kitajske odpade na tekstil in tekstilne izdelke, medtem ko EU uvozi na Kitajsko približno desetkrat manj.

Tabela 10: Menjava EU (uvoz) s Kitajsko po kombinirani nomenklaturi od 50 do 63

		EU- UVOZ (CIF)							
		2000	2001	2002	2003	2004	Indeks 2004/2000	% od Celote	
		(v 1.000 EUR)	(v 1.000 EUR)	(v 1.000 EUR)	(v 1.000 EUR)	(v 1.000 EUR)			
	Celotni uvoz	74.368.736	81.619.444	89.604.491	105.396.992	126.908.497	171	100	
50-63	Tekstil in tekstilni izdelki	10.296.775	10.934.050	12.069.630	13.145.523	14.898.704	145	11,7	
61	Obleke (pletenine)	3.326.165	3.479.627	3.572.384	3.674.462	4.278.038	129	3,4	
62	Obleke (nepletenine)	4.421.488	4.870.948	5.760.703	6.545.639	7.189.792	163	5,7	
6202	ženski/dekliški površniki	351.471	405.505	838.501	1.163.197	1.314.883	374	1	
6204	Kostimi, obleke ...	1.067.767	1.159.458	1.288.684	1.365.464	1.549.962	145	1,2	
63	Ostali tekstilni izdelki (tople obleke in tekstilni izdelki)	852.690	905.426	973.298	1.098.407	1.384.244	162	1,1	

Vir: International Trade Statistics, 2005; Lastna izdelava.

Tabela 11: Menjava EU (izvoz) s Kitajsko po kombinirani nomenklaturi od 50 do 63

		EU- IZVOZ (FOB)							
		2000 (v 1.000 EUR)	2001 (v 1.000 EUR)	2002 (v 1.000 EUR)	2003 (v 1.000 EUR)	2004 (v 1.000 EUR)	Indeks 2004/2000	% od celote	
	Celotni izvoz	25.758.362	30.554.226	34.868.623	41.170.342	48.064.233	187	100,00	
50-63	Tekstil in tekstilni izdelki	543.818	597.760	660.582	752.985	825.054	152	1,70	
61	Obleke (pletene)	14.910	24.175	21.940	20.359	29.807	200	0,10	
62	Obleke (nepletene)	28.645	37.862	46.453	51.350	57.731	202	0,10	
6202	Ženski/dekliški površniki	638	1.310	1.374	1.723	2.378	373	0,00	
6204	Kostimi, obleke ...	3.981	7.272	8.146	8.338	10.463	263	0,00	
63	Ostali tekstilni izdelki (tope obleke in tekstilni izdelki)	5.727	6.360	8.927	10.501	10.660	186	0,00	

Vir: International Trade Statistics, 2005; Lastna izdelava.

EU je že ob vstopu Kitajske v WTO dosegla, da bo nova članica upoštevala protokol, na podlagi katerega bi lahko EU vnovič začasno uvedla kvote, v primeru, da bi se uvoz iz Kitajske povečal v taki meri, da bi porušil normalne trgovske tokove (Kocbek, 2004, str. 1). Na podlagi omenjenega protokola je Evropsko združenje za tekstilno in oblačilno industrijo (EURATEX) v imenu evropske tekstilne in oblačilne industrije 9. marca 2005 uradno zaprosilo Evropsko komisijo, da uveljavi posebno tekstilno zaščitno klavzulo za 12 kategorij izdelkov, ki se uvažajo iz Kitajske. Po preučitvi razpoložljivih podatkov so se marca 2005 odločili za omenjen ukrep (Mrak, 2005, str. 66).

11. maja 2005 se je v Pekingu začelo dvodnevno srečanje, ki so se ga udeležili luksemburški zunanji minister Jean Asselborn, evropska komisarka za zunanje odnose Benita Ferrero-Waldner, kitajski premier Wen Jiabao in kitajski zunanji minister Li Zhaoxing. »Tako EU kot Kitajska sta se v 30 letih spremenili do neprepoznavnosti, zato so se spremenili tudi naši odnosi. Obstoječi sporazum o sodelovanju v gospodarstvu in trgovini preprosto ni kos dinamičnosti našega sedanjega partnerstva. Čas je, da sodelovanje preoblikujemo z novim sporazumom, ki nam bo pomagal ustvariti vsestransko strateško partnerstvo,« je 30-letnico evropsko-kitajskih diplomatskih odnosov komentirala evropska komisarka. Na dnevnem redu pogovorov so bili kot bistvena sestavina izpostavljeni tudi morebitni ukrepi EU zaradi povečanega uvoza kitajskega tekstila v Unijo (Mladina, 2005).

10. junija leta 2005 sta se Bruselj in Peking dogovorila za sistem kvot za uvoz kitajskega tekstila, le dobra dva meseca kasneje pa so kitajski uvozniki letošnje kvote v veliki meri izčrpali. Kvote so uvedli za deset kategorij oblačil. Da so sprejeli uvedbo kvot pa so zaslužne predvsem naslednje članice EU: Italija, Francija in Španija, saj naj bi po njihovem mnenju poceni kitajska oblačila uničila njihove domače izdelovalce tekstila. Omenjene začasne kvote za uvoz kitajskega tekstila so bile zelo hitro izpopolnjene. Posledica tega je 75 milijonov že

plačanih kitajskih tekstilnih izdelkov, ki se nahajajo v evropskih carinskih skladiščih. Uvozniki, tu mislim predvsem velike trgovske hiše, pritiskajo na Komisijo, naj sprostí kitajsko blago na trg EU, saj bi v nasprotnem primeru podjetja utrpela veliko finančno izgubo, saj porabniki ne bi pravočasno dobili omenjenega blaga.

Evropska komisija in Kitajska sta tako 10. junija 2005 dosegli dogovor glede zaščitnih ukrepov za tekstil v obliki memoranduma o soglasju. Le-ta obsega 10 kategorij, in sicer naslednje: 2-bombažne tkanine, 4-T-majice, 5-puloverji, 6-hlače, 7-bluze, 20-posteljno perilo, 26-obleke, 31-nedrčki, 39-kuhinjsko perilo in 115-preja iz lanu in ramije (glej tabelo 12). Poleg tega memorandum določa višino omejitev pri uvozu tega tekstila s poreklom iz Kitajske za leta 2005, 2006 in 2007. V skladu s tem dogovorom naj bi Kitajska od 11. junija 2005 do konca leta 2007 obseg izvoza v Evropo določila z rastjo od 8% do 12,5% letno. EU naj bi v zameno ustavila preiskavo izvoza kitajskega tekstila in tekstilnih izdelkov v desetih kategorijah (Kitajska bo zavirala izvoz, 2005).

Omejitve, navedene v tabeli 12, so stopile v veljavo 11. junija 2005. Količine se delijo po sistemu dvojne kontrole, Kitajska pa je tista, ki izdaja izvozna dovoljenja, šele na podlagi pridobitve izvoznega dovoljenja pa lahko uvozniki v EU pridobijo uvozno dovoljenje, ki je osnova za uvoz (Uradni list EU L 177/05). V tabeli 8 lahko predvidimo, da je bila dovoljena kvota za uvoz kitajskih puloverjev 69 milijonov, toda Komisija je v obdobju od 10. junija do 12. julija, med dogovorom o kvotah in njihovo vzpostavitevijo, dovolila uvoz 135 milijonov kitajskih puloverjev (Europa.EU, 2005).

Tabela 12: Količine kvot

Oznaka	Vrsta blaga	Količina	od 11. 06. 2005	2006	2007	indeks 2007/2005
5	Puloverji	1.000 kosov	68,974	199,704	219,674	318,49
6	Hlače	1.000 kosov	104,045	348,072	382,88	367,99
7	Bluze	1.000 kosov	24,761	80,493	88,543	357,59
4	T-majice	1.000 kosov	150,985	540,204	594,225	393,57
26	Obleke	1.000 kosov	7,959	27,001	29,701	373,18
31	Nedrčki	1.000 kosov	6,086	225,692	248,261	4079,21
115	Preja iz lanu in ramije	Tone	1,911	4,74	5,214	272,84
2	Bombažne tkanine	Tone	26,217	61,948	69,692	265,83
20	posteljno perilo	Tone	6,451	15,795	17,77	275,46
39	kuhinjsko perilo	Tone	5,521	12,349	13,892	251,62

Vir: Uradni list EU L 177/05.

Evropska komisija in Kitajska sta 5. septembra 2005 sprejeli zapisnik k zgoraj omenjenemu memorandumu. Dogodek o zaplenitvi ogromne količine blaga s kitajskim poreklom na mejah EU spodbudi spremembo količin kvot tako, da povečuje tiste, kjer je bilo veliko zahtevkov za uvozna dovoljenja in zmanjšuje kategorijo 2, ki po pričakovanjih ne bi bila izčrpana. Poleg omenjenega se je spremenil v pogledu leta 2006, ko naj bi prišlo do določenega zmanjšanja

količin. Evropska komisija in kitajska vlada sta tako 5. septembra leta 2005 dosegli dogovor o izvozu cenenega kitajskega tekstila v Evropo. Pomen dogovora nakazuje na sprostitev iz evropskih carinskih skladišč 75 milijonov kitajskih puloverjev, hlač in ženskega zgornjega perila. Te kvote so evropski trgovci naročili pri kitajskih proizvajalcih pred uvedbo uvozne kvote. Da pa je bil sprejet dogovor, je EU zahtevala, da Kitajska dovoli EU odšteti polovico zaseženih oblačil od njene izvozne kvote za leto 2006 ali pa jih zamenja z drugimi kategorijami tekstila, za katere kvote še niso porabljene. Evropski komisar za trgovino Peter Mandelson je izrazil upanje o sprejetju dogovora tudi s strani največjih evropskih proizvajalk oblačil. Naj izpostavim le največje evropske proizvajalke oblačil: Francijo, Italijo in Španijo. Posledica sprejetja dogovora je bila, da bodo morale na svoj trg ponuditi 38 milijonov kosov kitajskih oblačil, ki presegajo dogovorjene kvote. Kot pa sem že omenila, je bila na primer dovoljena kvota za uvoz kitajskih puloverjev pol manjša, kot pa je bilo dejansko kasneje uvoženih puloverjev (Europa.EU, 2005).

Glede uvoza tekstila s Kitajske je Evropska unija razdeljena med Italijo in Francijo, ki imata močno tekstilno industrijo in zahtevata zaščito pred kitajskim uvozom, na drugi strani pa lahko najdemo najvztrajnejši državi, ki dajeta prednost svojim trgovcem s tekstilom, to sta Velika Britanija in Nemčija. Glede na sprejetje dogovora, ki ga ponuja evropski komisar za trgovino, se Italija, Francija, Španija, Portugalska, Poljska in Litva strinjajo le v primeru sprostitve oblačil v prodajo, če se le-ta prištejejo h kvoti za kitajski izvoz v letu 2006 (Europa.EU, 2005).

10. decembra 2005 je Kitajska vlada sprejela ukrepe za omejitev rasti izvoza, toda po prvah izkušnjah so bili ti ukrepi nezadostni. Mandelson je omenil možnost uvedbe posebnih zaščitnih mehanizmov za omejitev izvoza kitajskega tekstila i oblačil v Evropo, ki se je po ukinitvi kvot na začetku leta 2005 strmo povečal. Omenjen mehanizem zaščitnih ukrepov je bil vzpostavljen med pogajanja o vključitvi Kitajske v WTO in ostalim državam. Dovoljuje enostransko omejitev uvoza tekstila in oblačil s Kitajske. EU ga do tega časa še ni uporabila, toda Mandelson je dejal, da se bo Evropa tega mehanizma poslužila (Europa.EU, 2005).

23. marca 2006 je Evropska komisija sprejela predlog evropskega komisarja za trgovino za uvedbo začasnih protidumpinških ukrepov za uvoz usnjene obutve iz Kitajske in Vietnama, ki so začele veljati 7. aprila 2006. Začasna protidumpinška dajatev ne velja za obutev, izdelano po posebni tehnologiji, otroško obutev in obutev z zaščitno kapico, s poreklom iz Kitajske in Vietnama.

Komisija je torej izpostavljena pritiskom evropske tekstilne industrije, ki le stežka konkurira poceni kitajskemu uvozu, tako naj poleg prej omenjenih dveh držav Italije in Francije omenim še Španijo in Portugalsko, kjer ima tekstilna industrija še vedno velik vpliv, zato posledično nasprotujejo odpravi kvot, medtem ko so nekatere druge države, poleg že omenjene Velike Britanije in Nemčije, še Švedska in Danska, kjer imajo veliko moč trgovci, ki se zavzemajo za prožnejši sistem kvot, kar pa bi olajšalo uvoz kitajskega tekstila v EU.

Strateško partnerstvo med Kitajsko in EU je izjemnega pomena, zavedati pa se moramo, da ne le na področju trgovinskega in gospodarskega sodelovanja, temveč tudi v smislu izpopolnjevanja vse večjih političnih izzivov, ki botrujejo svetu.

7.2.1 GIBANJE UVOZA NEKATERIH TEKSTILNIH IZDELKOV KITAJSKE

Komisija je zbrala podatke o gibanju uvoza nekaterih tekstilnih izdelkov s poreklom iz Ljudske republike Kitajske. Podatki o uvozu, ki jih je Komisija zbrala s sistemom nadzora uvoza v skladu z Uredbo Sveta št. 2200/2004 (2) kažejo, da bi lahko uvoz kategorij izdelkov oviral pravilen razvoj trgovine (Obvestilo o začetku zaščitne preiskave glede uvoza nekaterih tekstilnih izdelkov s poreklom iz Ljudske republike Kitajske, 2005).

V prvi četrtini leta 2005 je bila rast uvoza v primerjavi z istim obdobjem v leta 2004 ugotovljena pri (Obvestilo o začetku zaščitne preiskave glede uvoza nekaterih tekstilnih izdelkov s poreklom iz Ljudske republike Kitajske, 2005):

- kategoriji izdelkov 4 (srajce, majice s kratkimi rokavi*): 164 %
- kategoriji izdelkov 5 (pletene jopice, puloverji*): 534 %
- kategoriji izdelkov 6 (hlače*): 413 %
- kategoriji izdelkov 7 (bluze, srajce*): 186 %
- kategoriji izdelkov 12 (nogavice*): 183 %
- kategoriji izdelkov 15 (plašči*): 139 %
- kategoriji izdelkov 31 (modrčki tkani, pleteni ali kvačkani): 63 %
- kategoriji izdelkov 115 (lanena preja ali preja iz ramije): 51 %
- kategoriji izdelkov 117 (tkanine iz lanu ali ramije): 257 %

* Natančnejšo poimenovanje kategorije izdelkov v Prilogi št. 6 .

Komisija je sklenila, da bo zaradi zadostne količine zbranih dokazov, sprožila preiskavo. Z omenjeno preiskavo ima namen ugotoviti, ali je uporaba posebnih tekstilnih zaščitnih ukrepov v zvezi s omenjenimi kategorijami izdelkov upravičena. Uvoz omenjenih kategorij je v prvi četrtini leta 2005 jasno presegel okvirne pragove, določene v obvestilu o uporabi člena 10(a) Uredbe Sveta (EGS) št. 3030/93(3) (Obvestilo o začetku zaščitne preiskave glede uvoza nekaterih tekstilnih izdelkov s poreklom iz Ljudske republike Kitajske, 2005).

Leto 2005 je bilo za tekstilno in oblačilno industrijo EU najtežje leto v zadnjih petih letih. Sporazum ATC je narekoval odpravo kvot, kar so se evropski proizvajalci najbolj bali, ampak nihče pa ni pričakoval tako velikega vpliva na uvoz v EU. Izvozniki tekstilij in oblačil niso mogli izkoristiti priložnosti povečanega svetovnega povpraševanja zaradi neustreznega razmerja med dolarjem in eurom ter močnega pritiska na zniževanje svetovnih cen. Izvoz EU izvoznikov v države zunaj EU se je še naprej povečeval. Ocenjujejo, da z izvozom v tretje države ustvarijo 21% prihodkov. Omenjen odstotek pa je znak za dvig konkurenčnosti tekstilne in oblačilne industrije EU (Tekstilec, 2006).

7.2.2 PROBLEMATIKA PONAREJANJA V TEKSTILU

Podjetja pri sodelovanju s kitajskim partnerjem, predvsem z željo po manjših stroških za najem delovne sile, razkrijejo tudi znanje in možnost hitre izdelave zelenega izdelka, kar pa na Kitajskem predstavlja nevarnost. Kitajska podjetja so znana po najhitrejšem in zelo uspešnem ponarejanju svetovno znanih blagovnih znamk. Kitajska podjetja veljajo za zelo domiselna, prilagodljiva in iznajdljiva, medtem ko je intelektualna lastnina pri njih zanemarjena. Prav tako so tehnološko izredno usposobljena in sposobna v nekaj mesecih ali letu kopirati katerikoli izdelek, saj veliko vlagajo v znanje. Bistveni pospeševalec procesa globalizacije so multinacionalne korporacije. Nacionalno gospodarstvo je odvisno od multinacionalnih korporacij, saj predstavljajo prenos znanja, tehnologije in kapitala, ki so bistveni elementi učinkovitosti gospodarstva. Liberalizacija trgov je omogočila, da so produkcijski faktorji postali bolj gibljivi, kar je omogočilo selitev le-teh na mesta, kjer je bila njihova produktivnost največja. Ena izmed glavnih značilnosti multinacionalnih korporacij na Kitajskem se kaže v sposobnosti prenosa delovanja korporacije na lokacijo, kjer so stroški za najem delovne sile najnižji (Jenko, 2005, str. 6).

Obseg piratstva in ponarejanja najbolj znanih blagovnih znamk je na Kitajskem zelo velik, kljub temu da ima Kitajska pri varstvu intelektualne lastnine zakonodajo usklajeno z mednarodnim sporazumom o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine TRIPS v okviru WTO. Podjetja morajo biti pri sodelovanju s kitajskim podjetjem pozorna, kako deli informacije in izkušnje sodelujočemu podjetju. Zato je pri sodelovanju oziroma poslovanju na Kitajskem potrebno prijaviti blagovno znamko in pridobiti patent. Kljub zaščiti in pridobitvi patenta bodo Kitajci prodajali ponaredke izdelane na osnovi izkušenj in znanja pridobljenega pri sodelovanju. Svetovna trgovinska organizacija tako ocenjuje, da je Kitajska tista, ki v svetovnem merilu prispeva 2/3 vseh ponaredkov, medtem ko se obseg ponaredkov ocenjuje na 512 milijard USD.

V tabeli št. 13 lahko vidimo, da so stroški dela v tekstilni in oblačilni industriji razlikujejo glede na države. Relativni proizvodni indeks se izračuna tako, da stroške dela na enoto v posamezni državi delimo z najnižjim stroškom dela na enoto (Bangladeš, Pakistan). Očitno je, da bi moral biti nemški delavec 70-krat bolj učinkovit od pakistanskega, da bi bil strošek na prodano vrednost enak. Vrednost je zajeta v materialnih in pri »naprednih« proizvodih tudi v »neprijemljivih« lastnostih proizvoda (zaznana kakovost, oblikovanje/styling in znamka). »Neoprijemljive« značilnosti proizvoda znatno prispevajo k zmanjšanju »stroškovnega prepada«; to je vzrok za še vedno močan konkurenčen položaj precej bogatih držav, kot sta na primer Italija ali Južna Koreja. Značilnosti izdelkov, ki omogočajo diferenciacijo so kakovost izdelkov in proizvodnje, izboljšane storitve in tako imenovane »neoprijemljive« značilnosti proizvodov (oblikovanje, stil in znamka).

Tabela 13: Stroški dela v tekstilni in oblačilni industriji izbrane države na dan 17. junij 2002

Država:	Stroški dela na uro	Indeks	Relativni proizvodni indeks
USA	15,13	100	50,00
Francija	15,93	105	52,59
Nemčija	21,18	140	70,00
Italija	15,6	103	51,50
Bolgarija	1,01	7	3,50
Estonija	1,98	13	6,50
Poljska	2,9	19	9,50
Turčija	2,13	14	7,00
Egipt	1,01	7	3,50
Obalna Kitajska	0,69	5	2,50
Osrednja Kitajska	0,41	3	1,50
Indija	0,57	4	2,00
Indonezija	0,5	3	1,50
Pakistan	0,34	2	1,00
Hong Kong	6,15	41	20,50
Severna Koreja	5,73	38	19,00
Tajvan	7,15	47	23,50

Vir: Ocena mednarodne konkurenčnosti tekstilnega in oblačilnega sektorja v novih članicah EU, 2004

Kitajska, ki postaja največja tovarna sveta, je poleg omenjenega tudi središče svetovnega trgovanja s ponaredki, ki sleparjem vsako leto prinašajo po 250 milijard dolarjev dobička. Ocene o letnem dobičku kitajskih ponarejevalcev se gibljejo od 19 do 80 milijard dolarjev (Robert Marquand, »China's Pirate Industry Thriving«, Christian Science Monitor, 9. januar 2002). Strmi vzpon kitajskega mednarodnega poslovanja bo povzročil, da bo vzporedno z njegovo rastjo naraščal tudi delež kitajskih ponaredkov v trgovinah po svetu. Po podatkih britanske družbe Carratu International, ki se v prvi vrsti ukvarja z zlorabo intelektualne lastnine, je trenutno ponarejenega devet odstotkov vsega blaga, ki se preprodaja po svetu. Navzočnost Kitajske se na globalnih tržiščih iz dneva v dan povečuje in posledično temu lahko pričakujemo tudi povečanje ponaredkov (Fishman, 2005, str. 283).

Dolga leta je veljala pekinška tržnica z imenom Svilena aleja za središče prekupčevanja s ponarejenim blagom. Tržnica je obsegala 147 prodajaln. Svilena aleja se je odprla leta 1984 in je dolgo časa veljala za eno izmed najprivlačnejših turističnih znamenitosti. Vsak dan jo je obiskalo po deset tisoč kupcev (Phil Tinari, »Why Beijing Vendors Who Built Silk Alley Feel Hung Out to Dry: As Outdoor Market Prospers, City is Moving It Inside; Piracy and Conflicts Swirl«, Wall Street Journal, 21. september 2004). Na tržnici se je gnetlo nepregledno število slabo oblečenih vzhodnoevropskih preprodajalcev, ki so za kupce svojih dežel polnili ogromne plastične potovalke s tekstilnimi izdelki. Poceni kupljeno blago so nato preprodajali v EU po precej nižjih cenah kot stanejo originalni tekstilni izdelki (Fishman, 2005, str. 287).

Pogled na zakonodajo na Kitajskem, ki prepoveduje neavtorizirano izdelovanje in prodajo proizvodov tujih podjetij, ne daje zadovoljivega odgovora. Kitajska je v tem pogledu prav tako stroga kot katerakoli druga država na svetu. Dejstvo je, da na Kitajskem pred dvema ali tremi desetletji sploh ni bilo nikakršne zakonodaje, ki bi prepovedala kopiranje in ponarejanje zaščitnih izdelkov. Skratka glede nato, da so strogi predpisi zaščitne avtorskih pravic razmeroma nova iznajdba, lahko zavzetost vlade pri odkrivanju in preprečevanju nezakonite proizvodnje samo občudujemo (Fishman, 2005, str. 284).

Kadar se vladni organi soočijo z vprašanjem, zakaj končno ne poskrbijo za konec tovrstnih početij, običajno dobijo odgovor, da je problem piratstva na Kitajskem prevelik in preveč razširjen, da bi ga uspeli obvladati. Pravzaprav je veliko pomembneje nahraniti široke množice in poskrbeti za gospodarski razvoj. Zavedati se moramo, da ima kitajsko gospodarstvo od ponarejanja tujih, zaščitnih izdelkov tudi dobiček (Fishman, 2005, str. 286).

7.2.3 SELITEV PRODUKCIJSKIH OBRATOV TEKSTILNE INDUSTRIJE NA KITAJSKO TER IZKORIŠČANJE CENEJŠE DELOVNE SILE

Tekstilna industrija spada med delovno intenzivne panoge, za katere je značilno, da zaradi vse večje konkurence in pritiskov globalizacije poskušajo pridobiti dobiček s selitvijo produkcijskih obratov na področja, kjer je prisotna cenejša delovna sila. Tako na primer jugovzhodna Azija predstavlja poceni delovno silo, poleg tega pa po nizkih cenah nudi tudi produkcijske dejavnike, ki so bistvenega pomena predvsem pri panogah, kakršna je tekstilna industrija. Trg s tekstilnimi izdelki je zasičen, zato so cene izdelkov tudi podvržene nenehnemu padanju in nihanju, zaradi omenjenega pa je potrebno produkcijski dejavnik, v našem primeru delo, iskati v nerazvitih panogah. Delo na nerazvitih področjih, kakršno je na primer jugovzhodna Kitajska, predstavlja dobiček v očeh proizvajalcev. Delavci na nerazvitih področjih so pripravljeni delati za manjše urno postavko, poleg tega naredijo marsikatero naduro brezplačno, zaposleni so brez zdravstvene varnosti, seveda pa je vprašanje tudi, če so sploh zaposleni. Delovni standardi so tisti, ki so napisani tako površno, da dovoljujejo delodajalcem izkoriščanje poceni delovne sile in kršenje človekovih pravic.

Odbor za mednarodno trgovino je v osnutku poročila o obetih za trgovinske odnose med EU in Kitajsko izrazil resno zaskrbljenost zaradi povečanega števila nesreč pri delu, ki so posledica neustreznih zdravstvenih in varnostnih predpisov. Evropski parlament je vznemirjen zaradi pomanjkanja pravic delavcev na Kitajskem in tako poziva državo, da ratificira ključne Konvencije MOD zlasti Konvencijo 87 o svobodi združevanja in pravici do organiziranja ter Konvencijo 98 o kolektivnem pogajanju (Osnutek poročila o obetih za trgovinske odnose med EU in Kitajsko, 2005).

Raziskava, ki jo pred kratkim opravil neki hongkonški časopis in je obsegala dva tisoč kitajskih tovarn, je pokazala, da je kar 72 odstotkov delavcev »zadovoljnih« z delom. Kaj pomeni biti zadovoljen, je seveda težko izmeriti. Zanimivo pa je, da ostalih 27 odstotkov delavcev, ki so izrazili nezadovoljstvo, ni nezadovoljnih zaradi razlogov, kakršne bi zunanji

opazovalci pričakovali, temveč iz povsem drugih razlogov (Fishman, 2005, str. 115). Delovna sila na Kitajskem ni popolnoma seznanjena s pravicami, ki bi jim po zakonih morale pripadati, tako da bo čas in razvoj dostopne tehnologije pokazal, ali se bodo zavzeli za zdaj še »neznane« pravice ali pa bo ostalo pri kršenju človekovih pravic.

Počasi, a vztrajno prodirajo na Kitajsko informacije tehnološkega izvora, ki spreminjajo tamkajšnjo gospodarsko strukturo. Vse več je tehnoloških parkov z visoko tehnologijo, kar je posledica skupnih vlaganj iz tujine. V zameno za vlaganja v napredno tehnološko tehnologijo si tuji vlagatelji želijo skupnih vlaganj zaradi dobička ter pospešitev mednarodne menjave. Vse bolj se uveljavljajo tudi pravila na področju financ, davkov in trgovine, ki so zelo pomembna za mednarodno menjavo in rast gospodarstva, prav tako so pomembna tudi za tuja podjetja s tujimi investicijami na področju informacijske tehnologije.

8 KAJ PREDSTAVLJA EVROPSKI UNIJI KITAJSKA: PRILOŽNOST ALI NEVARNOST?

»EU mora omejiti nadaljnji »nenormalni uvoz« kitajskega tekstila,« se imenuje junijsko geslo leta 2005 Evropskega parlamenta. Poplava oblekic, nogavic, majic in drugih oblačilnih izdelkov, ki imajo všito etiketo »Made in China« je sprožila val ogorčenja tako porabnic kot pridelovalcev na evropskem trgu. 913 milijonov nogavic in hlačnih nogavic je ena od enormnih števil, ki je izzvala val protestov na evropskih tleh. Dejstvo je, da tako enormnega uvoza kitajskih izdelkov nismo vajeni na policah trgovin, kljub temu, da je cena izdelkov vidno nižja, kar pa seveda ne odgovarja domačim ponudnikom oziroma proizvajalcem. 57-krat večji uvoz nogavic in hlačnih nogavic leta 2005, v primerjavi z enakim obdobjem leta 2004, oziroma kar je še bolj presenetljivo je uvoz kitajskih T-majic, ki se je na evropskih policah povečal v enakem obdobju za kar 187 odstotkov (Europa.EU, 2005). Ali je val ogorčenja, ki je preplaval evropske trge res pretiran? Mislim, da je opravičen do določene mere. Omenjeni sporazum sklenjen med Kitajsko in Evropsko komisijo omogoča nadzor in omejevanje uvoza nekaterega kitajskega tekstila do konca leta 2007, vendar bi bilo smiselno še bolj zaščiti naš trg. Moramo se zavedati, da je prav evropska tekstilna industrija ključni sektor EU, saj predstavlja okoli 180.000 evropskih podjetij, katere v večini predstavljajo mala in srednje velika podjetja. Omenjeni sektor po vstopu novih držav članic v EU leta 2004 zaposluje 2,7 milijonov oseb, večinski delež predstavljajo ženske.

Kaj bi se zgodilo, če Kitajska ne bi sprejela zahtev EU, ki bi ščitile naš trg? Komisija se pri tem izgovarja na zaščiteno klavzulo, ki ji z dovoljenjem Svetovne trgovinske organizacije daje pravico do omejevanja uvoza in hkrati do zaščite svojega trga. Vendar pa sodelovanja mejijo tudi na drugih ključnih ekonomskih in gospodarskih področjih, brez katerih bi EU utrpela veliko škode in nazadovala.

Torej kaj pomeni vstop Kitajske na naš trg? Izziv oziroma priložnost, ali na drugi strani nevarnost oziroma celo grožnjo? Pridobljeno učenje nekako narekuje, da mora biti trg prost, konkurenčen, konkurenca mora biti lojalna ... Sprašujem se, ali vse to drži za trg Kitajske

oziroma ali omenjeno označuje sodelovanje med članicama WTO. Ali je kitajski trg prost? Po mojem mnenju glede na to, da so kitajska tekstilna podjetja še vedno državna in koristijo pomoč, kot so brezobrestna posojila v državnih bankah, prikrita pomoč v obliki brezplačne dobave elektrike, izvozne subvencije in še bi lahko naštevali. S tem izkrivljajo konkurenco. Področje, ki zadeva človekove pravice, pa je v kitajskih podjetjih še bolj zanemarjeno. Po mnenju Komisije bi bilo potrebno prepovedati vsak uvoz izdelkov v EU, ki so bili proizvedeni ob kršenju človekovih pravic, tu lahko vključimo vse izdelke otrok, ki sploh ne bi smeli delati ali delati izdelkov iz nevarnih snovi, sem lahko vključimo izdelke zapornikov, delo delavcev brez sindikalnih pravic, ki opravljajo svoje delo prisilno. Skratka Kitajska bi morala spoštovati tako človekove pravice kot tudi delovne norme.

Problemi, ki se pojavljajo z vstopom kitajskih izdelkov na evropski trg vključujejo tudi boj proti ponaredkom. Kar 70 % vseh ponaredkov na evropski trg prihaja iz Kitajske. Boj oziroma rešitev proti svetovni trgovini s ponaredki predstavlja Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (TRIPs). Zavedati se moramo, da so prav proizvodi z veliko dodano vrednostjo moč evropske tekstilne industrije, kar je razlog, da kljub poplavi kitajskih izdelkov lahko EU nadaljuje z optimizmom. Mogoče je prav inovativnost in kakovost tista, ki bo imela priložnost rešiti domače proizvajalce. Vendar pa nam trenutno uničevanje inovativnosti s piratstvom predstavlja grožnjo neuspeha. Rešitev je v spodbujanju Kitajske, da poveča sankcije proti kršiteljem pravil.

Daljnosežne posledice pri vstopu kitajskega trga na evropski trg so najbolj vidne predvsem v izgubi delovnih mest v evropski tekstilni in oblačilni industriji in strateškem sektorju z velikim potencialom za prihodnost, katerega sestavljajo predvsem mala in mikro podjetja s prevladujočo žensko delovno silo. Potrebno bo vliti novo upanje in ustvariti ponovno mnenje o globaliziranem trgu in kapitalu, ki ga danes zanima le dobiček in ki za socialno stabilnost in varnost prenaša odgovornost nacionalnim državam, ki imajo cenejše stroške dela, nižje ekološke standarde ter veliko možnost izogibanja davčnim obveznostim, skratka državam, ki veljajo, da imajo manj učinkovit instrument, da bi odgovornost sploh lahko nosile. Skratka potrebno bo graditi na eni izmed največjih dilem našega časa, in sicer etičnih in moralnih vrednotah vzpostaviti globalne demokratične okvire, da bo svet deloval sporazumno in uspešno.

Kitajska se je kar nekaj let pripravljala na vstop na trg EU, s tem imam v mislih predvsem izgradnjo velikanskih modernih tekstilnih tovarn s sodobno tehnologijo, za katere je danes značilno, da poleg nujenja poceni delovne sile in nizkih fiksnih stroškov proizvajajo poceni izdelke. Razvoj distribucijskih kanalov in izgradnja ogromnih zmogljivosti na področju oblačilne kot tudi tekstilne industrije je povzpela Kitajsko v sam vrh uspeha. Tehnologija je bila na evropskem trgu včasih tista, ki je predstavljala konkurenčne prednosti, danes pa je to preteklost. Kitajski obrati oziroma njihove predilnice, tkalnice ter tovarne so od 5 do 10-krat večje od evropskih, čemur EU ne more konkurirati, prav tako so Kitajci izredno dobri pri kopiranju izdelkov, saj velja načelo, da je včasih njihova kopija celo boljša od originala. Kar pa je najbolj »boleče« za trg EU oziroma njene proizvajalce je, da se izkoreninja dejstvo, da je

kakovost kitajskih izdelkov slabša od njihovih, saj se je kakovost kitajskih tekstilnih izdelkov precej izboljšala (Podjetnik, 2005).

Kljub opisanim težavam in nevarnostim, ki nam jih prinaša vstop kitajskih izdelkov, pa ne moremo reči, da je sodelovanje z njimi le negativno. Moramo se zavedati, da tako kot oni prihajajo k nam, tudi mi veliko izvažamo oziroma delujemo na njihovem trgu. Tako so bistveni izdelki našega porekla na njihovem trgu avtomobili, letala, industrijski stroji, skratka Kitajska pomeni tudi za nas neko novo priložnost v smislu odpiranja novega trga. Poglejmo za primer Lek, ki vidi v kitajskem trgu priložnost, njihov uspeh se kaže v vsakdanjem večanju prihodkov iz prodaje, prav tako pa se tudi prodajni asortiment razširja. Za zgled nam je lahko tudi podjetje Esotech, ki na Kitajskem posluje s čistilnimi napravami na ključ in si odpira nove priložnosti. Onesnaženost je na Kitajskem zelo velika in v kar 200 kitajskih mestih je onesnaženost tako velika, da je nevarna zdravju. Ta nevarnost pa v bistvu ponuja podjetju Esotech priložnost. Prav tako ne smemo na Kitajsko gledati z obupom zaradi trenutno cenene delovne sile, ampak moramo vedeti, da vse njene značilnosti spodbujajo konkurenco in ustvarjajo bolj konkurenčno gospodarstvo. Strokovnjaki napovedujejo, da bo prišlo tudi do krepitve nižjega sloja, kar pa bo Kitajski povzročilo iskanje drugih prednosti, na primer širjenje tržišča. Kitajska ogromno investira v raziskave in razvoj, tako odpira Silicijeve doline, izboljšuje svetovno znanje in si pridobiva najboljše tuje raziskovalce. Zanimivo je tudi, da postajajo kitajski porabniki vedno bolj podobni zahodnim, kar je posledica prehoda iz nizke cenovne delovne sile v višji razred, prav v tem pa lahko vidimo tudi neko veliko priložnost, seveda če jo znamo izkoristiti.

Skratka kitajski trg pomeni tako tržni potencial v smislu odkrivanja novega trga, morebitnih napredkov, kot tudi nevarnost znotraj določenih dejavnosti. Če pogledamo malo nazaj, so bile najbolj ogrožene predvsem delovno intenzivne dejavnosti, danes pa je viden napredek Kitajske tudi v dejavnostih, kot so kemična industrija, elektronika, biokemija, avtomobilska industrija in druge. Po mojem mnenju je toliko priložnosti kot tudi nevarnosti, seveda pa je teža le-teh odvisna od vsakega podjetja posebej. Podjetji Lek in Esotech vidita v Kitajski priložnost, medtem ko na drugi strani večina tekstilnih podjetij vidi resno grožnjo. Podjetja pa zaznamuje tudi dejavnost, s katero se ukvarjajo ter možnosti prilagajanja tako globalnim kot tudi strukturnim pritiskom. Potrebno je ustvarjati nove trge, posebno v primeru, ko so trgi zasičeni v toliki meri kot zahodni trg.

8.1 STRUP ALI ČAR POCENI KITAJSKEGA TEKSTILA

Kaj smo v EU naredili, ko smo že leta 1994 v okviru urugvajskega kroga pogajanj izvedeli, da se bodo kvote na uvoz tekstilnih izdelkov postopoma odpravljale? Dejansko nič. Večina evropskih podjetij je nadaljevala svojo prejšnjo poslovno politiko, namesto da bi se pripravila na močan konkurenčni boj, kakršnega je bilo pričakovati s strani Kitajske. Seveda ne smemo enako uvrščati vseh podjetij, da so bila nepripravljena, nekatera podjetja so se pripravljala na 1. januar 2005, ko naj bi bile po takratnih sklepih kvote ukinjene. Te napovedi so se uresničile in EU je preplaval močan dotok tekstilnih in oblačilnih izdelkov, ki je trajal vse do 10. junija

2005, nato pa je EU rešila nepripravljene »tekstilce«, saj je dosegla dogovor glede zaščitnih ukrepov za tekstil v obliki memoranduma o soglasju, ki določa višino omejitev pri uvozu določenega tekstila za obdobje od 2005 do 2007. Pred močnim dotokom tekstilnih izdelkov pa so se zavarovali tudi Američani, in sicer še leto dlje oziroma do konca leta 2008 (Čar poceni kitajskih hlač, 2006).

Moramo se zavedati, da pomeni zmanjšanje kitajskega uvoza na evropskem trgu podražitev le-tega. Če je na voljo manj kitajskega tekstila, ki je dražje, se posledično poveča povpraševanje po domačem tekstilu in nato tudi cena. Zaradi višje cene domačega tekstila poskušajo domači proizvajalci razširiti proizvodnjo, vendar pa ponavadi to povečanje ni tolikšno, da bi nadomestilo izpad uvoza, saj porabniki zaradi višje cene zmanjšajo željo po nakupu.

Kaj s teoretičnega vidika pomeni uvedba kvotnega sistema za kitajski tekstil? Uvedba kvotnega sistema za kitajski tekstil pomeni oziroma natančneje povzroči prerazdelitev dohodka od kupcev v roke proizvajalcev in uvoznikov tekstila. Če pogledamo natančneje, se porabnikov presežek zmanjša, saj si lahko zaradi višje cene privošči manj tekstila. Del omenjenega presežka prejmejo proizvajalci, saj lahko sedaj prodajo več tekstila po višji ceni. Del presežka poberejo uvozniki tekstila, saj lahko na kitajskem trgu v najslabšem primeru kupijo tekstil po ceni, kakršna je veljala na slovenskem trgu pred uvedbo kvotnega sistema, prodajo pa ga po višji ceni. Preostanek porabnikovega presežka pa je tako imenovana mrtva ali čista izguba, natančneje bi lahko rekli tudi nepotrebni stroški zaradi uvedbe kvotnega sistema, ki pa jih mora »nositi« slovensko gospodarstvo (Čar poceni kitajskih hlač, 2006).

Po mojem mnenju bi bilo bolj smiselno, da bi se Evropska komisija ukvarjala z vprašanjem, kako čim bolj učinkovito prestrukturirati evropsko tekstilno industrijo, da bo konkurenčnejša v primerjavi z kitajskimi uvozniki, namesto da potekajo nenehna pogajanja s kitajsko vlado, za katera vemo, da niso poceni. Vendar pa bi po drugi strani morala to narediti že davnega leta 1994. Takrat bi se EU morala začeti pripravljati in obveščati evropsko tekstilno industrijo o posledicah, ki bodo doletele proizvajalce. To pa v večini evropskih tekstilnih tovarn nismo naredili, lahko rečemo, da smo vrsto let spali kot Trnuljčica. Boj s tujo konkurenco je do določene mera zdrav, saj bi se evropska tekstilna industrija brez prodora kitajskega tekstila polenila, prav tako pa bi na svojem pomenu izgubljala tudi inovativnost. Želim poudariti, da odprava kvot, ki je veljala do 10. junija leta 2005, ni tako katastrofalna. Žalostno je, da bi v primeru prostega uvoza kitajskega tekstila kar precej slovenskih kot tudi evropskih tekstilnih podjetij propadlo, bilo bi ogromno brezposelnih. Delno se je to že uresničilo, vendar pa po mojem mnenju teh delovnih mest ne more rešiti niti protekcionizem. Nemčija, Nizozemska, Švedska in Danska so pri Evropski komisiji pred nekaj časa vložile pobudo za sprostitev omejitev na uvoz kitajskega tekstila, do takrat pa bo veljal sedanji memorandum. Kaj pa se bo zgodilo konec leta 2007, pa lahko le »budno« spremljamo in načrtujemo.

SKLEP

»Za kitajsko gospodarstvo je prihodnost svetla, toda breme veliko in pot dolga«, je dejal Liu Tonglin in napovedal razvoj Kitajske že pred desetletjem (Hughes, Weidenbaum, 1996, str. 5). Dosledno izvajanje tržnih reform, razvoj infrastrukture, razvoj industrijske politike in nenazadnje odpiranje kitajskega trga zunanjim investitorjem je omogočilo daljni deželi svetlo prihodnost. Kljub petnajstletnim trdim pogajanjem je 11. decembra Kitajska postala 143. polnopravna članica Svetovne trgovinske organizacije in postala največja izvoznica tekstila in tekstilnih izdelkov v EU (Savadove, 2001, str. 1). Prodor tuje konkurence na kitajski trg naj bi omilila vlaganja v gospodarstvo Ljudske Republike Kitajske in uresničitev integracije Kitajske v svetovno ekonomijo ter s tem utrditev reform začetih leta 1978 .

Ljudska Republika Kitajska je s postopnim prodorom na evropski trg zmanjšala vpliv evropske tekstilne in oblačilne industriji v svetovnem gospodarstvu. Posledica globalizacije je propad veliko evropskih tekstilnih podjetij, prestrukturiranje podjetij pa je povzročilo veliko brezposelnost v tekstilni in oblačilni industriji. Konkurenčne prednosti tekstilne in oblačilne industrije EU so predvsem kakovost, oblikovanje, inovacije ter izdelki z visoko dodano vrednostjo (Prihodnost tekstilne in oblačilne industrije v razširjeni Evropi, 2003, str. 8). Da pa bodo evropska podjetja ohranila omenjene prednosti, bo potrebno stalno spremljanje in nadziranje hitro razvijajoče se države. Trend hitre stopnje rasti je še vedno močan in nič ne kaže na zmanjšanje njegove moči v prihodnosti. K uspehu hitrega razvoja Kitajske pripomore tudi površna zakonodaja na področju okoljske zaščite, davkov, kopiranja izdelkov in nizek socialni položaj delavcev (socialne dajatve, socialna varnost...).

Proizvajalci tekstilij in oblačil selijo svojo proizvodnjo in tako izkoriščajo prednosti kombinacije izrazito nizkih stroškov in dobre proizvodne zmožnosti. Proizvodnja, ki so jo evropski proizvajalci preselili na Kitajsko, je glavno orodje za ohranjanje mednarodne konkurenčnosti proizvajalcev tekstila in oblačil, saj ime blagovne znamke na trgu lahko premaga negativne pomisleke glede oznake »Made in China«. Res je, da to kratkoročno slabi evropsko tekstilno in oblačilno industrijo, ampak ni nujno tudi mednarodno veljavo/ime znamke. Skratka kljub nekaterim nevarnostim, ki jih prinaša prodor kitajskega trga na evropski trg, lahko izkoristimo tudi nekatere priložnosti, dokler se ne pojavijo na evropskem trgu »kitajske znamke«, ki pa nam znajo predstavljati resno grožnjo.

LITERATURA

1. Avšič Vera: V boju s Kitajci je mogoče preživeti. Delo, Ljubljana, 7.2.2005, str. 7.
2. Baković Zorana: Kitajski modčki v evropskem zrcalu. Delo, Ljubljana, 27.8.2005, str. 5
3. Bell Michael W. et al.: China at the Threshold of a Market Economy. Washington : IMF, 1993. 88 str.
4. Budal Martina: Partnerstvo med Kitajsko in Evropo. Večer, Maribor, 22. 3. 2005.
5. Cardoso Eliana, Shahid Yusuf: Red Capitalism: Growth and Inflation in China. Challenge, Singapore, 1. 5. 1994, str. 49–56.
6. Ceglar Ključevšek Maja: Prihodnost tekstilne industrije v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006.
7. Evans Phillip, Walsh James: The EIU Guide to the new GATT. London : The Economist Intelligence Unit, 1994. 136 str.
8. Fishman Ted C.: Kitajski iziv: Vpliv nove velesile na Evropo in svet. Ljubljana : 2005. 388 str.
9. Graham M. Edward, Wada Erika: Foreign Direct Investment in China. 2001, 29 str.
10. Hansa Iyengar: Textile and Clothing Industry- ATC and Beyond. Bangalore : ICFAI Business School, 2005. 12 str.
11. Herrmann-Pillath Carsten: Marktwirtschaft in China. Opladen : Lesche+Budrich, 1995. 177 str.
12. Hughes Samuel, Weidenbaum Murray: The Bamboo Network. New York : The Free Press (Martin Kessler Books), 1996. 264 str.
13. Jenko Miha: Janša ima karizmo in v nasprotju z Drnovškom tudi vizijo. Delo (Sobotna priloga), Ljubljana, 22. 1. 2005, str. 4–6.
14. Kelley Lane, Shenkar Oded: International Business in China. London, New York : Routledge, 1993. 264 str.
15. Kitajska bo zavirala izvoz. Delo, Ljubljana, 11.6.2006, str.1.
16. Kocbek Darja: Po desetih letih priprav. Delo, Ljubljana, 14.12.2004, str. 1.
17. Kunaver Primož: Vpliv prihajajočih normativnih sprememb na konkurenčnost slovenske tekstilne industrije. Tekstilec, Ljubljana, 46(2003), 1/2, str. 35.
18. Kynge James: China enters WTO dawn with mixed expectations. Financial Times, London, 11.12.2001, str. 1.
19. Lee Andrew: Trade Restrictions and Hong Kong's Textiles and Clothing Industry. Hong Kong : Asia Case Research Centre, The University of Hong Kong, 2005. str. 3.
20. Luo Yadong: Multinational Corporation in China. Copenhagen : Copenhagen Business School Press, 2000. 381 str.
21. Morris J. Daniel, Etkin P. Lawrence, Helms M. Marilyn: China: The Bitter Roots of foreign Trade Through Eyes of Asian Coulture. Competitiveness Review, 2 (2001), str. 37.
22. Mrak Marinka: Tekstilna in oblačilna industrija EU uradno zaprosila za zaščito pred kitajskimi izdelki. Tekstilec, Ljubljana, 48(2005), 1/3, str. 66.

23. Nordas Hildegunn Kyvik: The Global Textile and Clothing Industry post the Agreement on Textiles and Clothing. WTO Publications, 2005. 13 str.
24. Primožič Samo: Vpliv določil MFA na preusmeritev tekstilne industrije razvitih držav. Diplomsko delo. Litija : Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1981. 60 str.
25. Randelović Zlatan: Razvoj finančnega sistema na Kitajskem. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 44 str.
26. Rijavec Gregor: Vpliv vhodnih tujih neposrednih investicij na zunanjo trgovino Kitajske. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 45 str.
27. Roberts Dexter, Webb Alysha: The Wail for Free Trade Just Got a Little Longer. Bussiness Week, London, 11.3.2002, str. 35.
28. Rošker Jana: Za zidovi varnosti in hrepenenja: Koncept države v kitajski tradiciji. Radovljica : Didakta 1995. 15 str.
29. Rošker Jana: Zmajeva hiša: Oris kitajske kulture in civilizacije. Ljubljana: Cankarjeva založba, Ljubljana, 1992. 43 str.
30. Saje Mitja: Deng Xiaoping in njegov vpliv na politiko ter reforme sodobne Kitajske. Azijske in afriške študije. Ljubljana : Filozofska fakulteta, 1999. 45 str.
31. Savadove Bill: China enters WTO. Reuters, 12.12.2001, str.1.
32. Seitz Konrad: China – eine Weltmacht kehrt zuruck. Berlin : Siedler Verlag, 2000. 433 str.
33. Storey Robert et al: China. Hawthorn : Lonely Planet Publications, 1998. 20 str.
34. Šentilja Josip: Opča Enciklopedija 4. Zagreb: Jugoslovanski leksikografski zavod, 1978. 369 str.
35. The implementation of the Uruguay Round Agreement on Textiles and Clothing. Uruguay Round results and the Emerging Trade Agenda. New York : UN. 1998. str. 266-275
36. The Results of the Uruguay Round of Multirateral Trade Negotiations. Geneva : GATT, 1994. 558 str.
37. The Tiger in Front. The Economist, London, 5. 3. 2005, str. 16
38. Tinari Phil: »Why Beijing Vendors Who Built Silk Alley Feel Hung Out to Dry: As Outdoor Market Prospers, City is Moving It Inside; Piracy and Conflicts Swirl«. Wall Street Journal, 21. september 2004.
39. Tršar Žiga: Institucionalne spremembe v Ljudski republiki Kitajski med leti 1978 in 2003. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 32 str.
40. Zdovc Mirjam: Tekstil – količinske omejitve pri uvozu iz Kitajske in Belorusije. MG, Ljubljana, 2005.
41. Weissbacher Jožica, Smole Jože: Temni tekstilni oblaki. Glas gospodarstva, Ljubljana, 2005, 8/9, str. 36.

VIRI

1. A New World Map in Textiles and Clothing. OECD Policy Brief. 7 str.
[URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/43/12/33824605.pdf>], oktober 2004.
2. China Economy Statistic and Analysis.

- [URL: <http://www.chinaus.net/CHINAECONOMY.htm>], 15. 1. 2006.
3. China Rapid Transformation: The Role of FDI.
[URL: www.aucegypt.edu/academic/econ/FDI_PAPER.HTM#_edn7], 20.1. 2006.
 4. China.
[URL: http://www.wordiq.com/definition/Image:China_SEZ.jpg], 30. 11. 2005.
 5. China's Pirate Industry Thriving.
[URL: <http://www.csmonitor.com/2002/0109/p6s1-wosc.html>], 15.3.2007.
 6. CIA Factbook.
[URL: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ch.html>], 13.5.2006.
 7. Čar poceni kitajskih hlač. Finance, Ljubljana, 5.1.2006.
 8. Development of the Textiles and Clothing Industry.
[URL: <http://europa.eu.int/comm/enterprise/textile/development.htm>], 1.12.2006.
 9. Economist China.
[URL: <http://www.economist.com/countries/China/profile.cfm?folder=>], 12.3.2006.
 10. Economist Intelligence Unit.
[URL: <http://www.economist.com/countries/China/profile.cfm?folder=Profile-Economic%20Data>], 12. 12. 2005.
 11. EconStats. [URL: http://www.econstats.com/index_gl.htm], 13. 12. 2005.
 12. Europa.EU. [URL: <http://europa.eu.int/eurlex/sl/index.html>], 12.9.2006.
 13. Europarl. [URL: <http://www.europarl.europa.eu>], 12.8.2006.
 14. Evropska tehnološka platforma za prihodnost tekstilne in oblačilne industrije. GZS – Združenje za tekstilno, oblačilno in usnjarsko predelovalno industrijo. 15. str.
[URL: <http://www.gzs.si/DRNivo2.asp?ID=23187&IDpm=225>], 2.12.2006.
 15. Evropski parlament predlaga odgovor kitajskemu izzivu.
[URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/public/story>], 10. 9. 2005.
 16. Gospodarska Zbornica Slovenije, [<http://www.gzs.si/slo>], 12.12.2006.
 17. Hu Zulu, Kahn Mohsin S.: Why Is China Growing So Fast?
[URL: <http://IMF.ORG/external/pubs/cat/longres.cmf?sk=2162.0>], 6(1997), 6 str.
 18. International Trade Statistics.
[URL: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2005_e/bysector_e.htm], 2005.
 19. Izvozno okno. [URL: <http://izvoznookno.si>], 19.6.2006.
 20. Lin Yifu Justin, Cai Fang, Li Zhou: The Lessons of China's Transition to a Market Economy. [URL: <http://www.cato.org/pubs/journal/cj16n2-3.htm>], 2000.
 21. Mladina. [URL: <http://www.mladina.si/dnevnik/63593>], 12.4.2005.
 22. Obvestilo o začetku zaščitne preiskave glede uvoza nekaterih tekstilnih izdelkov s poreklom iz Ljudske republike Kitajske.
[URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/may/tradoc_122922.pdf], 2005.
 23. Ocena mednarodne konkurenčnosti tekstilnega in oblačilnega sektorja v novih članicah EU, 2004.[URL: http://www.gzs.si/slo/panoge/zdruzenje_za_tekstilno_oblacilno_in_usnjarsko_predelovalno_industrijo/18399], 13.6.2006
 24. Osnutek poročila o obetih za trgovinske odnose med EU in Kitajsko.
[URL: http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterpricepolicy/doc/comp2004_en.pdf]

25. Pellizzari Francesco: Ocena mednarodne konkurenčnosti tekstilnega in oblačilnega sektorja v novih članicah EU.
[URL:http://www.gzs.si/slo/novinarsko_sredisce/17876], 5.2.2007
26. Podjetnik.
[URL: <http://www.podjetnik.si/default.asp?KatID=168&ClanekID=2330>], 21.5.2006.
27. Political Structure, 2005.
[URL:<http://www.economist.com/countries/China/profile.cfm?folder=Profile>],
1.12.2005.
28. Predstavitev države.
[URL: http://www.izvoznookno.si/podatki_o_drzavah.php], 12. 1. 2007.
29. Prihodnost tekstilne in oblačilne industrije v razširjeni Evropi. Bruselj : Komisija Evropske skupnosti, 2003, 41. str.
30. Tekstilec.
[URL:http://www.tekstilec.itt-rustvo.si/tekstilec_2006/kazalo6_2006.htm], 2.3.2006
31. The Economist Intelligence Unit, 2006.
[URL: <http://www.izvoznookno.si/index.php?act=2&act2=7&dId=>], 18.5.2006
32. Three Gorges Dam, 2006.
[URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Three_Gorges_Dam], 20. 1. 2006.
33. Tušek, Čar poceni kitajskih hlač, 2006.
[URL: <http://www.finance.si/?MOD=show&id=141572>], 12.9.2006.
34. Uradna stran WTO. [URL: <http://www.wto.org>], 20. 1. 2006.
35. Wikipedia.
[URL: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kitajska>], 19.4.2006.

PRILOGE

PRILOGA 1 : PRIMER UVOZNEGA DOVOLJENJA.....	2
PRILOGA 2 : PREGLED VODIJ KITAJSKE OD 2200 PR.N.Š. DO DANES.....	3
PRILOGA 3 : NTI NA KITAJSKEM.....	4
PRILOGA 4: STOPNJA RASTI BDP NA KITAJSKEM.....	5
PRILOGA 5: DELEŽI EVROPSKE TEKSTILNE, OBLAČILNE IN USNJARSKO PREDELOVALNE INDUSTRIJE V VSEH PREDELOVALNIH DEJAVNOSTIH (V%).....	6
PRILOGA 6: REZULTATI POSLOVANJA EVROPSKIH PROIZVAJLCAV TEKSTILIJ IN OBLAČIL V LETU 2005.....	7
PRILOGA 7: VODILNI IZVOZNIKI IN UVOZNIKI TEKSTILA.....	8
PRILOGA 8: SEZNAM KRATIC	9
PRILOGA 9: PREGLED KATEGORIJE IZDELKOV, POIMENOVANJE IN OZNAKA KN.....	10

PRILOGA 1 : PRIMER UVOZNEGA DOVOLJENJA

Slika 1: Primer uvoznega dovoljenja iz Kitajske

输欧盟纺织品出口许可证			
1 Exporter (EID, name, full address, country) Exportateur (EID, nom, adresse complète, pays)		ORIGINAL	2 No CN 5 00 00000
		3 Year Année contingentaire	4 Category number Numéro de catégorie
5 Consignee (name, full address, country) Destinataire (nom, adresse complète, pays)		EXPORT LICENCE (Textile products) LICENCE D'EXPORTATION (Produits textiles)	
		6 Country of origin Pays d'origine CHINA	7 Country of destination Pays de destination
8 Place and date of shipment - Means of transport Lieu et date d'embarquement - Moyen de transport		9 Supplementary details Données supplémentaires	
10 Marks and numbers - Number and kind of packages - DESCRIPTION OF GOODS Marques et numéros - Nombre et nature des colis - DÉSIGNATION DES MARCHANDISES		11 Quantity (1) Quantité (1)	12 FOB Value (2) Valeur FOB (2)
13 CERTIFICATION BY THE COMPETENT AUTHORITY - VISA DE L'AUTORITÉ COMPÉTENTE I, the undersigned, certify that the goods described above have been charged against the quantitative limit established for the year shown in box No3 in respect of the category shown in box No 4 by the provisions regulating trade in textile products with the European Community. Je soussigné certifie que les marchandises désignées ci-dessus ont été imputées sur la limite quantitative fixée pour l'année indiquée dans la case No 3 pour la catégorie désignée dans la case No 4 dans le cadre des dispositions régissant les échanges de produits textiles avec la Communauté Européenne.			
14 Competent authority (name, full address, country) Autorité compétente (nom, adresse complète, pays)		At-A _____ on-le _____ (Signature) (Stamp-Cachet)	

Vir: Izvozno okno, 2006.

PRILOGA 2: Zgodovinski pregled vodij Kitajske od začetkov do danes.

Tabela 1: Zgodovinski pregled vodij Kitajske od 2200 pr. n. št. do danes.

Xin	2200–1700 pr. n. št.
Shang	1700–1100 pr. n. št.
Zhou	1100–221 pr. n. št.
Qin	221–207 pr. n. št.
Han	206 pr. n. št.–220 n. št.
Tri dinastije	220–280
Jin	265–420
Severne in južne dinastije	386–581
Sui	589–618
Tang	618–907
Pet dinastij	907–960
Liao	916–1125
Song	960–1279
Zahodni Xia	1038–1227
Jin	1115–1234
Yuan	1271–1368
Ming	1368–1644
Qing	1644–1911
Republika Kitajska	1911–1949
Ljudska republika Kitajska	1949 – danes

Vir: Storey, 1998, str. 20.

PRILOGA 3: NTI NA KITAJSKEM

Tabela 2: Vrednost NTI na Kitajskem med leti 1983 in 2002

Leto	NTI (v milijardah USD)
1983	0,92
1984	1,42
1985	1,96
1986	2,24
1987	2,31
1988	3,19
1989	3,39
1990	3,49
1991	4,37
1992	11,01
1993	27,52
1994	33,77
1995	37,52
1996	41,73
1997	45,26
1998	45,46
1999	40,32
2000	40,72
2001	46,84
2002	49,31

Opomba: NTI vsebujejo podjetja s skupnim vlaganjem, podjetja s pogodbenim skupnim vlaganjem, podjetja v popolni tuji lasti, NTI v delnicah ter skupna raziskovanja.

Vir: China's rapid transformation, 2005.

PRILOGA 4: STOPNJE RASTI BDP NA KITAJSKEM

Tabela 3: Gibanje realne rasti BDP na Kitajskem v obdobju med leti 1980 in 2006

Leto	Rast BDP (v %)
1980	7,8
1981	4,5
1982	8,5
1983	10,2
1984	14,5
1985	13,5
1986	8,8
1987	11,6
1988	11,3
1989	4,1
1990	3,8
1991	9,2
1992	14,2
1993	13,5
1994	12,6
1995	10,5
1996	9,7
1997	8,8
1998	7,8
1999	7,1
2000	8,0
2001	7,5
2002	8,0
2003	9,3
2004	10,1
2005	10,4
2006*	10,7

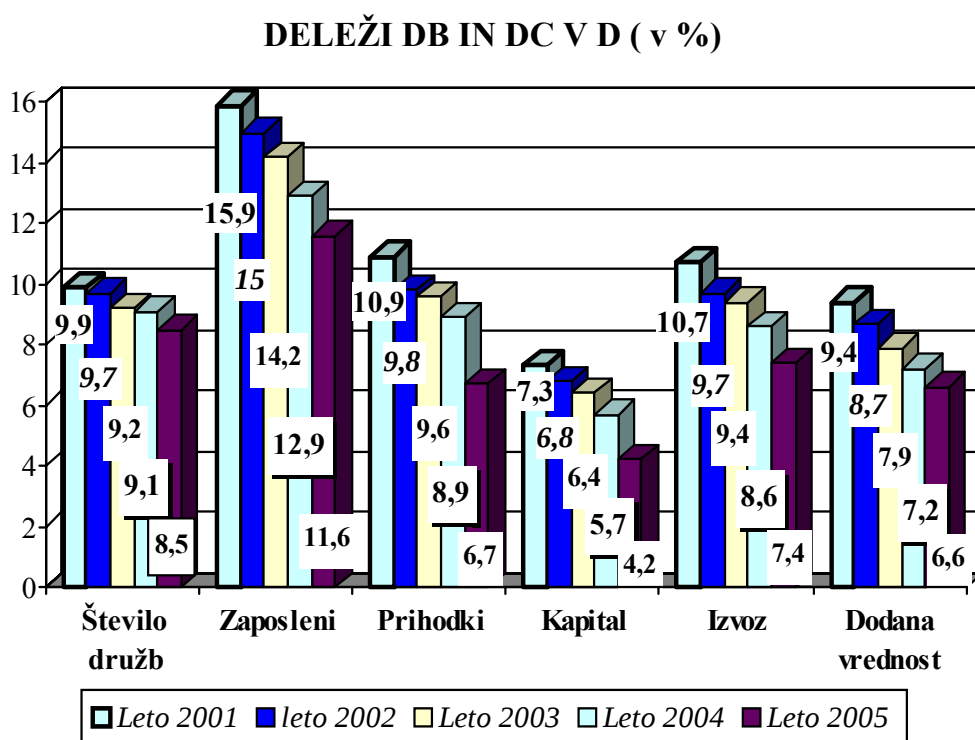
Opomba: 2006* Ocena gospodarske rasti

Vir: Izvozno okno, 2006

PRILOGA 5: DELEŽI EVROPSKE TEKSTILNE, OBLAČILNE IN USNJARSKO PREDELOVALNE INDUSTRIJE V VSEH PREDELOVALNIH DEJAVNOSTIH (V%)

Slika 1:

Deleži tekstilne, oblačilne in usnjarsko predelovalne industrije v vseh predelovalnih dejavnostih (v %) v EU

Legenda:

DB: proizvodnja tekstilij in oblačil

DC: proizvodnja usnja in izdelkov iz usnja

Vir: Tekstilec, 2006.

PRILOGA 6: REZULTATI POSLOVANJA EVROPSKIH PROIZVAJLCAV TEKSTILIJ IN OBLAČIL V LETU 2005

Tabela 4: Tekstilna in oblačilna industrija EU 25 za leto 2005

Tekstilna in oblačilna industrija EU 25 – leto 2005		
	Vrednost	Stopnje rasti v %
Število družb	154.866	-6,1
Število zaposlenih	2.218.729	-6,9
Promet (milijard EUR)	198	-4,8
Investicije (milijard EUR)	5,1	-3,3
Dodana vrednost (milijard EUR)	59,9	-3,0

Vir: Tekstilec, 2006.

Tabela 5: Stopnja rasti 2005/2004 (v %) za EU 25

	Stopnje rasti 2005/2004 (v %) za EU 25	
	DB 17 – tekstilije	DB 18 – oblačila
Proizvodnja	-4,7	-8,4
Cene pri proizvajalcih	0,01	-0,09
Promet	-6,0	-2,3
Investicije	-3,5	-0,3
Zaposlenost	-7,0	-6,7

Vir: Tekstilec, 2006.

PRILOGA 7: VODILNI IZVOZNIKI IN UVOZNIKI TEKSTILA

Tabela 6: Vodilni izvozniki in uvozniki tekstila, 2004

	Vrednost (v milijardah \$)	Delež v svetovnem izvozu/uvozu (v %)			
	2004	1980	1990	2000	2004
IZVOZNIKI					
EU (25)	71,29	/	/	36,50	36,60
extra EU (25) exports	24,31	/	/	11,20	12,50
Kitajska a	33,43	4,60	6,90	10,40	17,20
Hongkong, Kitajska	14,30	/	/	/	/
domestic exports	0,68	1,70	2,10	0,80	0,40
re-exports	13,61	/	/	/	/
ZDA	11,99	6,80	4,80	7,10	6,20
Koreja	10,84	4,00	5,80	8,20	5,60
Tajpei, Kitajski	10,04	3,20	5,90	7,70	5,20
Japonska	7,14	9,30	5,60	4,50	3,70
Indija b	6,85	2,40	2,10	3,90	4,00
Tajska c	2,63	0,60	0,70	1,70	1,10
Švica	1,60	2,80	2,50	1,00	0,80
Skupaj:	176,85	/	/	92,10	91,30
	2004	1980	1990	2000	2004
UVOZNIKI					
EU (25)	67,97	/	/	33,80	33,00
extra EU (25) imports	20,99	/	/	9,90	10,20
ZDA	20,66	4,50	6,20	9,80	10,00
Kitajska a	15,30	1,90	4,90	7,80	7,40
Hongkong	14,11	/	/	/	/
retained imports	0,50	3,70	3,80	0,90	0,20
Mehika c	5,79	0,20	0,90	3,60	2,80
Japonska	5,60	2,90	3,80	3,00	2,70
Turčija	4,17	0,10	0,50	1,30	2,00
Kanada	4,11	2,30	2,20	2,50	2,00
Koreja	3,38	0,70	1,80	2,10	1,60
Vietnam c	3,35	/	/	0,80	1,60
Romunija	3,33	/	0,10	1,00	1,60
Skupaj:	142,06	/	/	70,70	69,10

Opombe:

a: v 2004 je Kitajska poročala o uvozu tekstila iz Kitajske v vrednosti skoraj 2 milijard

b: 2003 namesto 2004

c: Vključuje predvidevanja organizacije

Vir: Izvozno okno, 2007.

PRILOGA 8: SEZNAM KRATIC

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto domači proizvod
ETDZ	Economic and Tehnical Development Zones
EU	Evropska unija
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
ILO	Interatrional Labour Organization = Mednarodna delovna organizacija
NTI	neposredne tuje investicije
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
PEC	posebne ekonomske cone
pr. n. št.	Pred našim štetjem
n. št.	Naše štetje
WTO	World Trade Organization Svetovna trgovinska organizacija

**PRILOGA 9: PREGLED KATEGORIJE IZDELKOV, POIMENOVANJE
IN OZNAKA KN**

Kategorija izdelka	Poimenovanje	Oznake KN
4	Srajce, majice s kratkimi rokavi, lahke, fino pletene jope in puloverji, puliji s polo ovratnikom ali ravnim izrezom (razen iz volne ali fine živalske dlake), spodnje majice in podobno, pletene ali kvačkane	6105 10 00, 6105 20 10, 6105 20 90, 6105 90 10, 6109 10 00, 6109 90 10, 6109 90 30, 6110 20 10, 6110 30 10
5	Pletene jopice, puloverji, brezrokavniki, telovniki, kompleti jopic in puloverjev, jope, domače halje in majice (razen suknjičev in jopičev), anoraki, vetrni jopiči, bunde in podobno, pleteni ali kvačkani	6101 10 90, 6101 20 90, 6101 30 90, 6102 10 90, 6102 20 90, 6102 30 90, 6110 11 10, 6110 11 30, 6110 11 90, 6110 12 10, 6110 12 90, 6110 19 10, 6110 19 90, 6110 20 91, 6110 20 99, 6110 30 91, 6110 30 99
6	Moške ali deške tkane jahalne hlače in kratke hlače, razen kopalk (vključno dolge hlače); ženske ali dekliške tkane hlače in dolge hlače iz volne, bombaža ali umetnih ali sintetičnih vlaken; spodnji deli podloženih trenirk, razen tistih iz kategorije 16 ali 29, iz bombaža ali umetnih ali sintetičnih vlaken.	6203 41 10, 6203 41 90, 6203 42 31, 6203 42 33, 6203 42 35, 6203 42 90, 6203 43 19, 6203 43 90, 6203 49 19, 6203 49 50, 6204 61 10, 6204 62 31, 6204 62 33, 6204 62 39, 6204 63 18, 6204 69 18, 6211 32 42, 6211 33 42, 6211 42 42, 6211 43 42
7	Ženske ali dekliške bluze, srajce in srajčne bluze, tudi pletene ali kvačkane, iz volne, bombaža ali umetnih ali sintetičnih vlaken	6106 10 00, 6106 20 00, 6106 90 10, 6206 20 00, 6206 30 00, 6206 40 00
12	Hlačne nogavice, nogavice, kratke nogavice, nogavice do gležnjev, nogavičke za stopala in podobno, pletene ali kvačkane, razen za dojenčke, vključno z nogavicami za krčne žile, razen izdelkov iz kategorije 70	6115 12 00, 6115 19 00, 6115 20 11, 6115 20 90, 6115 91 00, 6115 92 00, 6115 93 10, 6115 93 30, 6115 93 99, 6115 99 00
15	Moški ali deški tkani plašči, dežni plašči in drugi plašči, pelerine; suknjiči in jopiči iz volne, bombaža ali umetnih ali sintetičnih vlaken (razen park iz kategorije 21)	6202 11 00, ex 6202 12 10, ex 6202 12 90, ex 6202 13 10, ex 6202 13 90, 6204 31 00, 6204 32 90, 6204 33 90, 6204 39 19, 6210 30 00
31	Modrčki, tkani, pleteni ali kvačkani	ex 6212 10 10, 6212 10 90
115	Lanena preja ali preja iz ramije	5306 10 10, 5306 10 30, 5306 10 50, 5306 10 90, 5306 20 10, 5306 20 90, 5308 90 12, 5308 90 19
117	Tkanine iz lanu ali ramije	5309 11 10, 5309 11 90, 5309 19 00, 5309 21 10, 5309 21 90, 5309 29 00, 5311 00 10, 5803 90 90, 5905 00 30

Vir: Izvozno okno, 2006.